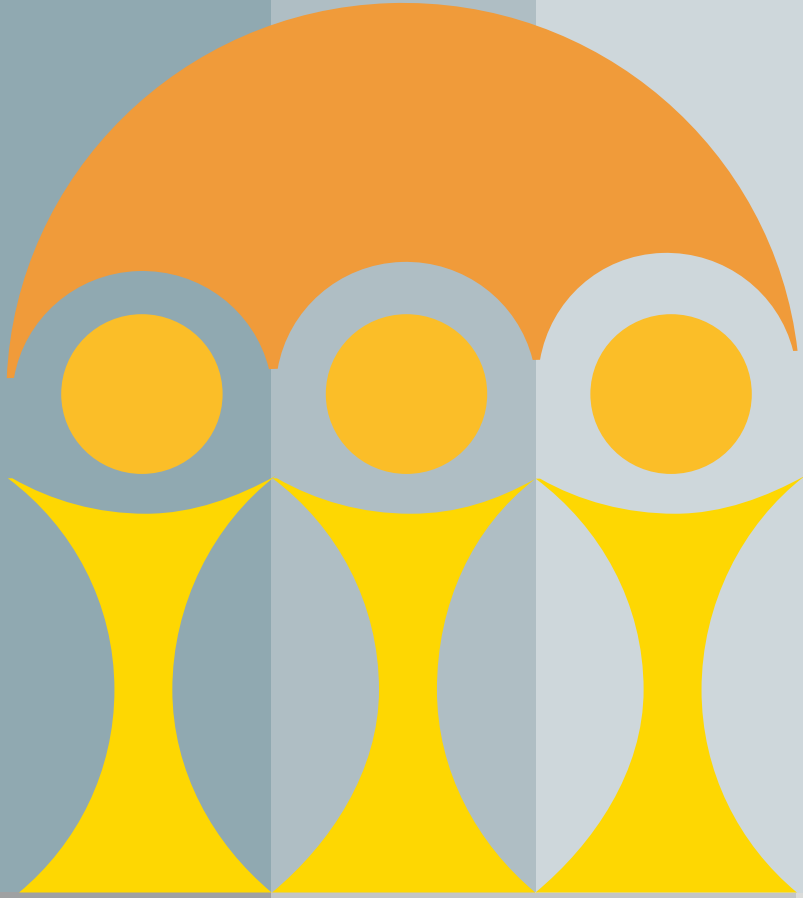

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Şiddete Maruz Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler

**KADINA YÖNELİK
AİLE İÇİ ŞİDDETLE
MÜCADELE PROJESİ**

BİRLİKTE MİLLETLER NÜFUS FONDU

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel M¼d¼rl¼g¼

Şiddete Maruz Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler

Hazırlayan
Ebru ¼zberk

T.C. Başbakanlık
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Ekim 2008

Bu kitabın basım, yayın, çoğaltım ve dağıtım hakkı
T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne aittir.

Bu yayın Avrupa Birliği desteği ile oluşturulmuştur.
Hiç bir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Önsöz

Kadınlara yönelik aile içi şiddet, temel insan hakları ve özgürlüklerinin ihlali olup, kadınlar ve erkekler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan önemli bir sorundur. Aile içi şiddet özel alanda meydana geldiği için çoğu zaman gizli tutulmakta, bu nedenle boyutlarının tespiti son derece güç olmaktadır. Oysa son yıllarda uzun süreli çabaların sonucunda şiddete maruz kalan kadınlara sunulan hizmetlerin niteliğinin değişmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin başında Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da yapılan değişiklikler ile 2006/17 Sayılı "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler" konulu Başbakanlık Genelgesi ve 2007/8 tarihli İçişleri Bakanlığı Genelgesi gelmektedir. Uygulamanın geliştirilmesi için T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı: 2007-2010" hazırlanmıştır.

Kadına yönelik aile içi şiddet; sağlık hizmetleri, kolluk kuvvetleri, adalet hizmetleri ve sosyal hizmetler gibi pek çok hizmet alanının ortak çabalarıyla önlenebilecek bir sorundur. KSGM tarafından Birleşmiş Milletler Nüfus Fonunun teknik, Avrupa Birliğinin mali katkılarıyla yürütülen "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi" kapsamında, şiddete maruz kalan veya risk altındaki kadınlara sunulan hizmetlerin güçlendirilmesi ve hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan polis memurları, avukatlar, hakimler, savcılar, sosyal çalışmacılar, sağlık personeli gibi çeşitli meslek gruplarına, medya ve sivil toplum kuruluşu çalışanlarına hizmet içi eğitim paketleri hazırlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda tüm meslek grupları için Aile İçi Şiddetle Mücadelede Temel Eğitim başlığı altında 1) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 2) Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 3) Aile İçi Şiddetle İlgili Yasal Düzenlemeler, 4) Şiddete Maruz Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler ve 5) Şiddete Maruz Kalan ve

Şiddet Uygulayanlarla İletişim ve Görüşme konularının yer aldığı bir eğitim paketi ile şiddete maruz kalanlara hizmet sunanların kendi meslek gruplarına yönelik, mesleki sorumluluklarını içeren eğitim dokümanları hazırlanmıştır. Sınıf içi uygulamaların etkililiğini sağlamak üzere her bir doküman için Eğitici Rehberi hazırlanmıştır. Ayrıca eğiticiler için yetişkin eğitimi yaklaşımlarını ve tekniklerini anlatan Yetişkin Eğitimi Kılavuzu hazırlanmıştır.

Elinizdeki dokümanın hazırlanabilmesi için Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi çerçevesinde 2007 yılı Haziran ve Temmuz aylarında proje illerinden Ankara, İstanbul, Trabzon, Gaziantep ve Şanlıurfa'da eğitim ihtiyaç analizi çalışmaları yürütülmüş; söz konusu meslek gruplarının temsilcileriyle derinlemesine görüşmeler, grup çalışmaları yapılmış ve sonuçlar bu dokümana yansıtılmıştır. Ayrıca, dokümanın hazırlık çalışmaları sırasında ve deneme eğitimlerinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin, meslek kuruluşlarının ve akademisyenlerin görüşlerinin alınmasına ve katkılarının sağlanmasına özen gösterilmiştir.

Bu dokümanlar, eğitim uygulamaları sırasında, kolaylaştırıcı ve katılımcı olarak, zamanlarını ve enerjilerini ayıracak olan meslek elemanlarının katkılarıyla gelişecektir.

Çalışmaya katkıda bulunan tüm kişilere, kurum ve kuruluşların temsilcilerine teşekkür ederim. Bu dokümanın kadınların insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, toplumsal yaşamda konumlarının güçlendirilmesi, eşit hak, fırsat ve imkanlardan yararlanmaları amacına katkı sağlaması dileğiyle.

Esengül Civelek
Kadının Statüsü Genel Müdürü

İçindekiler

Giriş	7
1. Aile İçi Şiddete Maruz Kalan veya Risk Altındaki Kadınlara Sunulan Hizmetler	11
1.1 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet	11
1.2 Önleyici Hizmetler	12
1.3 Müdahale Hizmetleri	13
1.4 Toplumda Farkındalık Yaratmak ve Kurumlar Arası İşbirliği	14
2. Türkiye’de Aile İçi Şiddete Maruz Kalan veya Risk Altındaki Kadınlara Doğrudan Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlar	15
2.1 Kolluk Kuvvetleri	15
2.2 Adli Kurumlar	24
2.2.1 Cumhuriyet Başsavcılığı	24
2.2.2 Aile Mahkemeleri	27
2.2.3 Adli Tıp Kurumu	30
2.3 Sağlık Kuruluşları	32
2.3.1 Birinci Basamak Sağlık Kuruluşları	35
2.3.2 İkinci ve Üçüncü Basamak Sağlık Kuruluşlarının Acil Servisleri	36
2.3.3 Hastanelerin Acil Servislerinde Şiddet Konusunda Özel Çalışmalar Yapan Birimler	40

2.4	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	40
2.4.1	Teşkilatlanma	51
2.4.2	SHÇEK'e Bağlı Kadın Konukevleri	42
2.4.3	ALO 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı	52
2.4.4	Toplum Merkezleri ve Aile Danışma Merkezleri	56
2.4.5	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri	59
2.4.6	Çocuk ve Gençlik Merkezleri	59
2.5	Barolar	61
2.5.1	Şiddet Mağdurlarına Sunulan Adli Yardım Hizmetleri	61
2.5.2	Şiddet Mağdurlarına Sunulan Hukuksal Danışma ve Yönlendirme Hizmetleri	62
2.6	Belediyeler	62
2.7	Sivil Toplum Kuruluşları (Kadın Kuruluşları)	63
3.	Sonuç	65
	Sözlük	66
	Kaynakça	66

Giriş

Kadına yönelik aile içi şiddet, çok uzun süre “eşler arasında özel-mahrem” bir sorun olarak görülmüştür. Bu bakış açısı, yaşanan sorunun sadece aile bireylerini ilgilendirdiğini ve “özel” alanda meydana gelen bu soruna devletin müdahale etmesinin doğru olmayacağını savunmuştur. Bu yaklaşımın sonucu olarak, kadına yönelik aile içi şiddetin boyutları hakkında yeterli bilgi edinilememiş ve şiddete maruz kalmış kadınlara özel hizmetler oluşturulmamıştır. 19. yüzyıldan itibaren kadın hareketinin, kadınların eşlerinden gördükleri şiddetin yaygınlığını ve bu kadınlara sunulması gereken hizmetleri kamuoyunun gündemine taşımak için gösterdikleri çabalara rağmen, aile içinde meydana gelen şiddetin toplumsal bir sorun olduğu ve devletin müdahale etmesinin meşruiyeti konusunda uzun zaman bir uzlaşmaya varılamamıştır (Price ve diğerleri, 2000).

1970’lerden itibaren, tüm dünyada kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili genel kabul gören bu yaklaşım sorgulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde özellikle Avrupa’da ve ABD’de kadın hareketi, aile içi şiddetin “özel” bir sorun değil, toplumsal bir sorun olduğunu vurgulamış ve aile içi şiddetin önlenmesi için yasal düzenlemeler yapılmasının gerektiğini savunmuştur. Ayrıca kadın hareketi, aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için sığınma evleri, danışma merkezleri, acil yardım hatları, sadece bu konuda çalışan sağlık birimleri gibi kuruluşların oluşturularak hizmetlerin sunulmasının gerekliliğine işaret etmiştir (Price ve diğerleri, 2000).

Aile içi şiddeti özel alana ilişkin bir sorun olarak gören ve devletin bu alana müdahalesini meşru kabul etmeyen bakış açısı ile bunun toplumsal bir sorun olduğunu ve devletin kadına yönelik şiddetle mücadelede sorumluluğu olduğunu ileri süren

yaklaşım arasındaki tartışma, 1970'ler ve 1980'ler boyunca devam etmiştir. Cezaî yargılama sistemindeki şiddete yönelik genel yaptırımların, aile içi şiddetle mücadele için yeterli olmadığı savunulmuştur. Kadın kuruluşları aile içi şiddetle mücadele konusunda, şiddete maruz kalan kadınların korunmasını ve desteklenmesini sağlayacak reformlar yapılmasını talep etmiştir. Bu çabalar sonucunda, aile içi şiddet konusunda özel yasal düzenlemeler yapılmış, ihtisas mahkemeleri kurulmuş, sağlık personelinin aile içi şiddet mağdurlarını ihbar etme zorunluluğu getirilmiş, failerin derhal tutuklanması hakkında hükümler mevzuatta düzenlenmiştir (Price ve diğerleri, 2000).

Aynı dönemde, aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için sığınmaevleri kurulmaya başlanmıştır. Aile içi şiddet mağdurları için kurulan bu sığınmaevleri, kadın hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarınca ya da kendileri de aile içi şiddete maruz kalmış olan kadınlarca işletilmiştir. Bu kurumlarda, aile içi şiddete müdahale konusunda destekleyici bir yaklaşımla çalışmalar yürütülmüştür. Bu dönemde kadın kuruluşları, kadına yönelik aile içi şiddet ile cinsiyete dayalı eşitsiz

ilişkiler ve ayrımcılık arasındaki ilişkiye özellikle işaret etmişlerdir. Bu yaklaşıma göre, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için kadın - erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerine dayalı toplumsal yapının değişmesi gerekmektedir (Price ve diğerleri, 2000).

Kadın hareketinin girişimi ile aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için kurulan bu sığınmaevleri ile ilgili olarak, farklı kesimler sert eleştiriler yöneltmişlerdir. Bu sığınmaevlerinin kurulmasına karşı çıkan muhaliflerin eleştirilerinin odağında, bu tür yapıların ailenin korunmasına zarar vereceği ve erkeğin aile reisi rolünü sarsacağı kanısı bulunmaktadır (Price ve diğerleri, 2000). Bu süreçte, sosyal hizmet sunan kuruluşlar da, şiddete maruz kalan kadınlar için programlar ve hizmetler geliştirmeye başlamışlardır. Aile içi şiddet mağdurlarına yönelik olarak oluşturulan bu programlar, daha çok şiddet ortaya çıktıktan sonra bundan zarar gören aile bireylerinin yaşadıkları sıkıntıların ortadan kaldırılması amacına yöneliktir. Bu programlar kapsamında yürütülen hizmetlerde, genellikle kriz döneminde ortaya çıkan problemlerin çözümüne ağırlık verilmiştir. Bu programlara yönelik ileri

sürülen en temel eleştiri, şiddet ortaya çıkmadan önce şiddetin önlenmesine ilişkin çalışmaların yeterince geliştirilmemiş olmasıdır (Price ve diğerleri, 2000).

Birleşmiş Milletler tarafından 1975 yılında ilan edilen “Kadın On Yılı” çerçevesinde kadına yönelik şiddet sorunu uluslararası kamuoyunun da gündemine girmeye başlamıştır. Bu çerçevede kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin gerekli tedbirleri almak konusunda sorumluluğu olduğunun altı çizilmiştir.

Öte yandan kadına yönelik aile içi şiddet bir halk sağlığı problemi olarak da tanımlanmaya başlanmıştır. Şiddetin kadın sağlığına olan etkileri üzerinde durulmaya ve sağlık sistemi içinde şiddete maruz kalan kadınların tespiti konusunda çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır (Gilson ve diğerleri, 2003).

Yaşanan bu gelişmeler sonucunda bugün, aile içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik hizmetler farklı kurumlar tarafından yürütülmektedir. Başlangıçta sadece kadın kuruluşları tarafından dayanışma anlayışı çerçevesinde şiddete maruz kalan

kadınlara verilen destek, bugün pek çok kamu kuruluşunca da gerçekleştirilmektedir. Kadın kuruluşlarının şiddete maruz kalan kadınlara yönelik çalışmaları ile devletin sunduğu hizmetler arasında bağlar geliştirilmeye başlanmıştır. Böylece yerel ve ulusal düzeyde kamu ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ağları kurulmuştur (Hall, 2005).

Bu gelişmelere rağmen ne yazık ki hala kadına yönelik aile içi şiddet tüm dünyada devam etmektedir. Şiddete maruz kalan birçok kadın, gerekli desteği ve hizmeti alamadığı için bu sorunu yaşamaya devam etmek zorunda kalmaktadır. Bu alanda yapılan pek çok araştırma tüm dünyada bu konuda çıkarılan yasal düzenlemelerin yeterince uygulanmadığını, sığınmaevleri ve diğer destek mekanizmalarının yetersiz sayıda olduğunu ve bazı durumlarda bu kuruluşların asgari standartların altında hizmet verdiklerini göstermektedir (Logar, 2006).

Kadına yönelik aile içi şiddet kadının insan hakları ihlali olarak kabul edilmektedir. Aile içi şiddet kadınlara ekonomik, psikolojik ve fiziksel biçimlerde ciddi zararlar

vermektedir. Ayrıca toplumsal ve ekonomik gelişmeyi de olumsuz etkilemektedir. Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele, tek bir kurumun çabası ile sağlanamaz; mücadele ancak ilgili tüm tarafların bu sorunla mücadelede üzerlerine düşen sorumluluğu benimsemeleri ve işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmalarını ile gerçekleştirilebilir. Kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun ön koşulu ise, şiddete

maruz kalan kadınlara yönelik temel hizmetlerin verilmesi, özellikle de belirlenmiş bir standartta verilmesidir. Bu çalışmada, ülkemizde aile içi şiddete maruz kalmış bir kadının doğrudan başvurabileceği, kolluk kuvvetlerinin, adli kurumların, sağlık kuruluşlarının, sosyal hizmet veren kuruluşların, baroların, belediyelerin ve kadın kuruluşlarının verdikleri hizmetler incelenecektir.

Aile İçi Şiddete Maruz Kalan veya Risk Altındaki Kadınlara Sunulan Hizmetler

Bu bölümde kadına yönelik aile içi şiddet, şiddete maruz kalan veya risk altındaki kadına sunulan önleyici hizmetler ve müdahale hizmetleri tanımlanmakta ve toplumda farkındalık yaratmanın ve kurumlar arası işbirliği çalışmalarının önemi açıklanmaktadır.

1.1 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet

Kadına yönelik aile içi şiddet mağdurlarına yönelik hizmet sunum modellerinin geliştirilmesinde ilk atılacak adım, kadına yönelik aile içi şiddetin tanımlanmasıdır. Bu tanımın kapsamı, aile içi şiddeti önlemek için nasıl bir hizmet verileceğini de belirlemektedir. Eğer şiddet sadece tokat atmak, vurmak gibi fiziksel şiddet olarak görülüyorsa sunulan hizmetler de bu tür şiddetin ortadan kaldırılması ile sınırlı olacaktır. Eğer kadına yönelik aile içi şiddet fiziksel şiddetin yanı sıra psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddeti de kapsayacak biçimde ele alınıyorsa, sunulan hizmetler de bu tanıma paralel olarak daha geniş kapsamlı olacaktır.

Birleşmiş Milletler (BM) Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nde kadına yönelik şiddet, "ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik acı veya ıstırap veren ya da verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" şeklinde tanımlanmaktadır (BM, 1993). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, "bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen şiddet" olarak tarif etmektedir (BM, 1992). Aile içi şiddet, "özel yaşamda, genellikle cinsel ilişki ya da kan bağı ile bağlı bireyler arasında vuku bulan bir şiddet türü" olarak tanımlanmaktadır (BM, 2003). Çoğunlukla erkekler tarafından kadınlara veya çocuklara yönelik olarak uygulanmaktadır. Aile içi şiddet, kadınlara yönelik şiddetin en yaygın fakat görünürlüğü en az olan türüdür. Aile içi şiddet, fiziksel, psikolojik

ve cinsel şiddet dâhil, çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabileceği gibi ekonomik açıdan mahrum bırakma ya da çevresinden izole etme şeklinde de görülebilmektedir.

1 Mart 2008 tarihinde yürürlüğe giren Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Yönetmelik'te şiddetin, "aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranışı" ifade ettiği belirtilmektedir. Kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili olarak üzerinde uzlaşmaya varılan ve uluslararası dokümanlar ile iç mevzuatta dile getirilen tanımlar, şiddetin farklı türlerini kapsamaktadır. Aile içi şiddet sorununun önlenmesi için sunulacak hizmetlerin de bu tanımlarda ifade edilen tüm şiddet biçimlerini kapsayacak biçimde olması gerekmektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için sunulan hizmetler en genel anlamda, önleyici hizmetler ve müdahale hizmetleri olarak gruplandırılmaktadır.

1.2 Önleyici Hizmetler

Önleyici hizmetler, toplumda kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasını önlemeyi hedeflemekte ve bu sorunun meydana gelmesine yol açan nedenlerin saptanmasını ve çözüm yollarının üretilmesini kapsamaktadır. Kadınların güçlendirilmesine ve toplumsal statülerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar ile aile içi şiddete neden olan ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılmasını sağlamak üzere yürütülen faaliyetler, önleyici hizmetler kapsamında değerlendirilmektedir.

Aile içi şiddetle mücadeleye yönelik programlar, başlangıçta sadece müdahale hizmetlerinin geliştirilmesine ağırlık vermişlerdir. Ancak zaman içinde, şiddetin son derece karmaşık bir durum olduğu ve sadece müdahale ile bu sorunun çözülemeyeceği, önleyici hizmetlerin geliştirilmesinin de gerekli olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak aile içi şiddeti önlemeye yönelik hizmetlerin verilmesinde bazı güçlükler vardır. Birincisi, bu hizmetlerin sürekliliği son derece önemlidir ve bu nedenle bu hizmetlere ayrılan bütçenin sürekliliğinin garanti altına alınması ile ilgili güçlüklerdir. İkincisi ise, önleyici hizmetlerin sonuçları uzun vadede ortaya çıkmaktadır, bu nedenle etkililiğinin

değerlendirilmesinde güçlükler vardır. Örneğin aile içi şiddeti pekiştiren kalıp yargıların ortadan kaldırılması, aile içi şiddetle mücadelede son derece önemlidir, ancak bu aynı zamanda uzun vadeli bir hedeftir ve yatırımın ve harcanması gerekli çabaların sürekliliğini gerektirir (Price ve diğerleri, 2000).

1.3 Müdahale Hizmetleri

Müdahale hizmetleri, aile içinde şiddete maruz kalan kadınlara yönelik koruyucu ve tedavi edici hizmetleri kapsamaktadır. Bu hizmet türü, kriz durumlarında verilen müdahale hizmetleri ve kriz ortamı ortadan kalktıktan sonra sunulan hizmetler biçiminde gruplandırılmaktadır. Krize müdahale hizmetleri, kadının şiddeti yaşammasının hemen sonrasında verilen hizmetlerdir. Bu hizmetler kadının sağlığı ve güvenliği konusunda o anda acilen alınması gerekli önlemleri kapsamaktadır. Şiddet mağdurları için acil durumlarda çok kısa süreli kalma imkânı veren istasyon sığınmaevleri, şiddet konusunda ihbarların alındığı telefon hatları, acil servislerde sunulan hizmetler, kriz durumlarında sunulan müdahale hizmetleri grubuna girmektedir. Kriz durumu ortadan kalktıktan sonra sunulan hizmetler ise, şiddetten hali hazırda etkilenmiş olan

bireylere ve ailelere yönelik olarak bu zararın artmaması ve giderilmesi, şiddete maruz kalan kişilerin yeniden mağdur olmalarının önüne geçilmesi için gerekli izleme çalışmalarını tarif etmektedir. İstihdam konusunda danışmanlık, meslek kazandırıcı eğitimlere yönlendirme, mağdurun ev bulmasına destek olmak, kadının kendisi ve çocukları için güvenlik planı geliştirmesine yardım etmek, uzun süreli bireysel ve grup terapi hizmetleri, bu hizmet türü içerisinde görülmektedir (Price ve diğerleri, 2000).

Avusturya'da şiddete maruz kalan kadınlara yönelik çalışan "müdahale merkezleri" bu hizmet türüne ilişkin oldukça gelişmiş bir örnektir. Avusturya'da dokuz eyalette kurulan müdahale merkezleri, Şiddete Karşı Korunma Kanunu gereğince kurulmuş olup, mali kaynakları kamu kurumlarınca karşılanmakta ve kamu yararına çalışan derneklerce işletilmektedir. Bu merkezlerin ana görevi, aile içi şiddete maruz kalan kadınların ve çocuklarının korunmaları ve haklarının güvence altına alınması için, diğer ilgili kurumlarla işbirliği içinde kadınların tüm çabalarında onlara rehberlik etmek ve destek olmaktır. Bu merkezler aile içi şiddete müdahalelerde gerekli eşgüdümün

sağlanması ve ilgili bütün kurumların işbirliğinin gerçekleşmesi için çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca bu merkezlerde, kadınla beraber içinde bulunduğu tehlike / risk değerlendirilmekte ve güvenlik plânı yapılmaktadır. Bu merkezlerin genel bir uygulaması da, olay sonrasında şiddet mağdurlarıyla belli dönemlerde bir araya gelerek destek hizmetlerinin verilmesine devam edilmesidir. Müdahale merkezleri şiddet mağduru kadınlara dava açmalarında yardımcı olma ve mahkemelerdeki duruşmalarda onlara eşlik etme konularında da gerekli hizmetleri yerine getirmektedir. Bu merkezlerin, şiddete maruz kalmış ve geliri olmayan kadınlara malî yardımda bulunma ve barınmalarına yardım etme konularında da faaliyetleri bulunmaktadır. Bu merkezlerde kriz durumunda ve kriz ortadan kalktıktan sonra şiddete maruz kalmış kadınlara koruma ve destek sağlamak üzere yapılan tüm çalışmalar tek elden koordine edilmektedir (KSGM'nin Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi kapsamında 2007 yılında hazırlanan Avusturya Çalışma Ziyareti Raporu'ndan yararlanılmıştır).

1.4 Toplumda Farkındalık Yaratmak ve Kurumlar Arası İşbirliği

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele ancak ilgili tüm kesimlerin bu mücadelede

işbirliği yapması ile başarıya ulaşabilir. Bir başka deyişle kadına yönelik aile içi şiddet, sağlık sektörünün, kolluk kuvvetlerinin, adalet sisteminin, sosyal hizmetlerin, belediyelerin, baroların ve kadın alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarının ortak çabası ile önlenebilecek bir sorundur.

Son yıllarda, gerek önleyici hizmetlerin gerekse müdahale hizmetlerinin geliştirilmesi için toplumun bilgilendirilmesi, hizmet sunucuların eğitilmesi ve kurumlar arası işbirliğinin artırılmasının önemi giderek daha fazla anlaşılmaktadır. Bu yönde yürütülen çalışmalarda, gerek toplumun gerekse hizmet sunucuların şiddetin kapsamı, tehlikeleri, sonuçları, sıklığı ve bu alanda verilen hizmetler gibi konularda farkındalıklarının artırılmasına ağırlık verilmektedir. Toplumda lider konumunda olan kişilerin kadına yönelik şiddet konusundaki duyarlılıklarının artırılması ve bu kişiler aracılığı ile topluma doğru bilgi ve mesajların taşınması ve hizmetlerin yaygınlaştırılmasının teşvik edilmesi sağlanmaktadır (Price ve diğerleri, 2000).

Türkiye’de Aile İçi Şiddete Maruz Kalan veya Risk Altındaki Kadınlara Doğrudan Hizmet Sunan Kurum ve Kuruluşlar

Bu bölümde, Türkiye’de aile içi şiddete maruz kalan bir kadının, müdahale hizmetleri çerçevesinde koruma, destek, rehberlik ve tedavi gibi hizmetleri almak üzere başvurabileceği kurum ve kuruluşların bu alanda yürüttükleri faaliyetler açıklanmaktadır.

2.1 Kolluk Kuvvetleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde oluşturulan “Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin

Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Meclis Araştırması Komisyonu” 18 Ekim 2005’de çalışmalarına başlamıştır. Komisyonun çalışmaları neticesinde hazırlanan “Komisyon Raporu” doğrultusunda, çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirlerle ilgili olarak Başbakanlık tarafından çıkartılan 2006/17 sayılı Genelge 04.07.2006 tarih ve 26218

Şekil 1. Aile Şiddete Maruz Kalan Kadınların Başvurabileceği Kurum ve Kuruluşlar

sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu genelgede İçişleri Bakanlığı’na atfedilen sorumluluklar bağlamında kolluk kuvvetlerinin eğitim programlarında kadın ve çocuklara karşı şiddete yaklaşım konusunun yer alması, ayrıca emniyet birimlerinde bu konularda daha fazla kadın memurun görevlendirilmesi ve bu memurların kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusunda özel eğitim almaları gerektiği belirtilmektedir.

Başbakanlık Genelgesi hükümleri doğrultusunda uygulamada yerine getirilmesi gereken hususlar hakkında Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) tarafından hazırlanan “Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu” konulu 11.01.2007 tarih ve 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi 81 İl Valiliğine gönderilmiştir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) ve İçişleri Bakanlığı EGM arasında düzenlenen “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi Protokolü”

26 Aralık 2006 tarihinde İçişleri Bakanı ve Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetlerden Sorumlu Devlet Bakanı tarafından imzalanmıştır. Bu çerçevede; KSGM ile EGM’nün işbirliği içerisinde yürüttüğü çalışmalar ile kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla şiddet mağduru kadınlar için ilk adım başvuru yerleri olan polis merkezlerinde çalışan EGM personeline yönelik hizmet içi eğitim programları hazırlanmıştır. Bu hizmet içi eğitim çalışmalarının amacı, kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve diğer ilgili kanunların uygulanması konularında farkındalık ve duyarlılığın artırılmasıdır. Bu eğitim projesi iki adımda gerçekleştirilmektedir. Birinci adımda 270 Emniyet Genel Müdürlüğü personeli eğitici olarak yetiştirilmiştir. İkinci adımda, yetiştirilen bu eğitici kadro ile 81 İl Emniyet Müdürlüğü’ne bağlı 1.197 polis merkezinde çalışan 40.000 personelin eğitilmesi sağlanacaktır (15 Eylül 2008 tarihi itibarıyla 33.000 personelin eğitimi tamamlanmıştır).

Aile içinde veya başka bir şekilde kadınlara yönelik şiddet olayları EGM tarafından soruşturulurken, sadece bu olaylarda tanzim edilmesi gereken özel bir form ya da tutanak bulunmamaktadır. Bu durum şiddet vakalarının boyutu, sıklığı, ne şekilde ve ne derecede meydana geldiği ile ilgili verilerin düzenli olarak görülememesine sebep olmaktadır.

Mevcut durumun sağlıklı bir şekilde ortaya konamaması bu olaylarla ilgili alınması gerekli tedbirlerin tespitini engellemektedir. Bu nedenle, proje kapsamında aile içi şiddete ilişkin verilerin toplanabilmesi ve daha sonra analizlerinin yapılabilmesi için bir kayıt formu geliştirilmiştir.

Şiddete maruz kalan kadınların yaygın olarak ilk başvurdukları kurumlardan biri polis merkezleri ve jandarma karakollarıdır. Kadınlar kolluk kuvvetlerine doğrudan gelerek başvurabildikleri gibi telefonla ihbarda da bulunabilmektedirler. Ayrıca üçüncü şahısların ihbarı ile kolluk kuvvetleri şiddet olayından haberdar olabilmektedir. Bunun yanı sıra, sağlık kuruluşları ya da başka kuruluşlar (sosyal hizmet birimleri gibi kamu kuruluşları ya

da sivil toplum kuruluşları) kanalıyla da başvurular kolluk kuvvetlerine ulaşabilmektedir.

Aile içi şiddet olayı hakkında polis merkezine yapılan başvurular Cumhuriyet savcılığına bildirilmektedir. Bundan sonraki işlemler Cumhuriyet savcısının bilgisi ve talimatları doğrultusunda yürütülmektedir (Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK), md:161).

Şiddet mağduru kadınlar kolluk birimlerine bizzat müracaat ettiklerinde ya da alınan ihbar üzerine olayın vuku bulduğu yere kolluk kuvvetleri geldiğinde, öncelikle bu kişilerin ne tür bir şiddete maruz kaldığının tespit edilmesi için gerekli muayene ve tedavinin yapılması amacıyla en yakın sağlık kuruluşuna sevki yapılmaktadır. Mağdurun sağlık kuruluşuna götürülmesi polis refakatinde gerçekleştirilmektedir. Hekim tarafından muayene ve tedaviye ilişkin hususların kayıt altına alındığı bir rapor düzenlenmektedir. Sağlık kuruluşunca düzenlenen raporun bir nüshası hazırlık dosyasına konmak üzere görevli polis tarafından alınmaktadır. Mağdur, muayenesinin ardından

müracaatının alınması için tekrar polis merkezine getirilmektedir.

Kolluk kuvvetlerine yapılan ihbar ve şikayet üzerine başlatılan soruşturma süreci, mağdurun olaya ilişkin müracaatının alınması ile başlamaktadır.

Soruşturma sürecinde mağdurun avukatı yoksa baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini talep etme hakkı vardır. Bu nedenle görevli polis memuru mağdura avukat isteyip istemediği sorulmaktadır. Eğer istiyorsa ve kendisinin bunu karşılayacak maddi olanakları yoksa baronun kendisine ücretsiz avukat atayabileceği bildirilmektedir (CMK, md. 234).

Aile içi şiddete maruz kaldığı için polis merkezine müracaat eden kadınların müracaatlarının alınması ve işlemlerinin yapılması imkanlar çerçevesinde kadın personel tarafından gerçekleştirilmektedir. 11 Ocak 2007 tarihli ve 2007/6 sayılı İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu konulu genelgede, "kolluk birimlerine

müracaat eden veya kolluk tarafından tespit edilen şiddet mağduru kadın ve çocukların, yaşadıkları travmaya bağlı olarak içinde buldukları ruhsal durum göz önünde bulundurularak, bu kişilerin müracaatlarında yapılması gereken her türlü işlem, imkanlar ölçüsünde bayan personelin de katılımıyla, insani yaklaşım içerisinde ve ivedilikle..." yerine getirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Mağdurun yaşadığı şiddet olayını tekrar tekrar anlatması, içinde bulunduğu psikolojik travmanın etkisini artırabileceği için, mağdurun polis merkezine başvurusundan ayrılana kadar geçen süreçte tüm işlemlerin aynı kişi tarafından yürütülmesi için çaba sarf edilmektedir.

Polis merkezlerinde yürütülen adli ve idari tahkikatta, tüm tespit edilenler, soruşturmaya ilişkin alınan emir ve talimatlar, ifadeler, tutanaklar, ilgili birimlerle yazışmalar kayıt altına alınmaktadır (CMK, md. 169).

Mağdurun yaşadığı şiddet olayına ilişkin verdiği bilgiler mümkün olduğunca detaylı

biçimde kayıt altına alınmaktadır. Mağdurun başına gelen eylemin ne olduğu, nasıl gerçekleştiği, bıçak, sopa veya benzer bir araç kullanılmış ise bu aracın ne olduğu, kim veya kimler tarafından bu eylemin gerçekleştirildiği, saldırganla bir akrabalık ilişkisi var ise akrabalık bağı, bilinebiliyor ise görgü tanıklarının isim ve soy isimleri, mağdurun saldırgandan şikayetçi olup olmadığı tutanağa geçirilmektedir.

Ayrıca görevli polis tarafından “Aile İçi Şiddet Kayıt Formu” doldurulmaktadır. Bu form ile aile içi şiddet ve özellikle kadına yönelik şiddet olayları ile ilgili istatistiklerin düzenli tutulabilmesi, bu veriler üzerinden analiz çalışmaları yapılarak strateji geliştirilmesi, olaylara karışan şahıslarla ilgili sınıflandırma yapılabilmesi ve çözüm üretilebilmesi, olaylara müdahale eden kolluk görevlilerine sistematik ve standart yaklaşım kazandırılması ve dijital kayıt sistemi oluşturulması amaçlanmaktadır.

Söz konusu form iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, meydana gelen olayla ilgili bilgiler (yer, tarih, zaman, müdahale eden görevli, vb), olaya karışan taraflara ilişkin bilgiler ve talimatlar

bulunmaktadır. İkinci bölümde ise, risk değerlendirme ile ilgili sorular, risk hesaplama kısmı, idari işlemler ve mağduru bilgilendirme bölümleri yer almaktadır. Risk değerlendirme, kişinin şiddet karşısındaki durumunu belirlemek için geliştirilmiş bir tür ölçme aracıdır. Risk değerlendirmesinde yer alan sorulara mağdurun vereceği cevaplar üzerinden ifade alan görevlinin yapacağı sınıflandırma (yüksek risk / standart risk) ile sosyal hizmet birimleri ile koordine kurularak mağdurların korunması ve mağduriyetlerinin ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde giderilmesi mümkün olmaktadır. Risk değerlendirme sonucu mağdurla da paylaşılmaktadır. Eğer mağdur sığınmaevinde kalacak ise, mağdurun sığınmaevine nakli polis görevlileri tarafından yapılmaktadır.

Öte yandan, olaya karışan tarafların tespiti ve delillerin toplanması için Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda kolluk kuvvetlerince çalışmalara başlanır. Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını

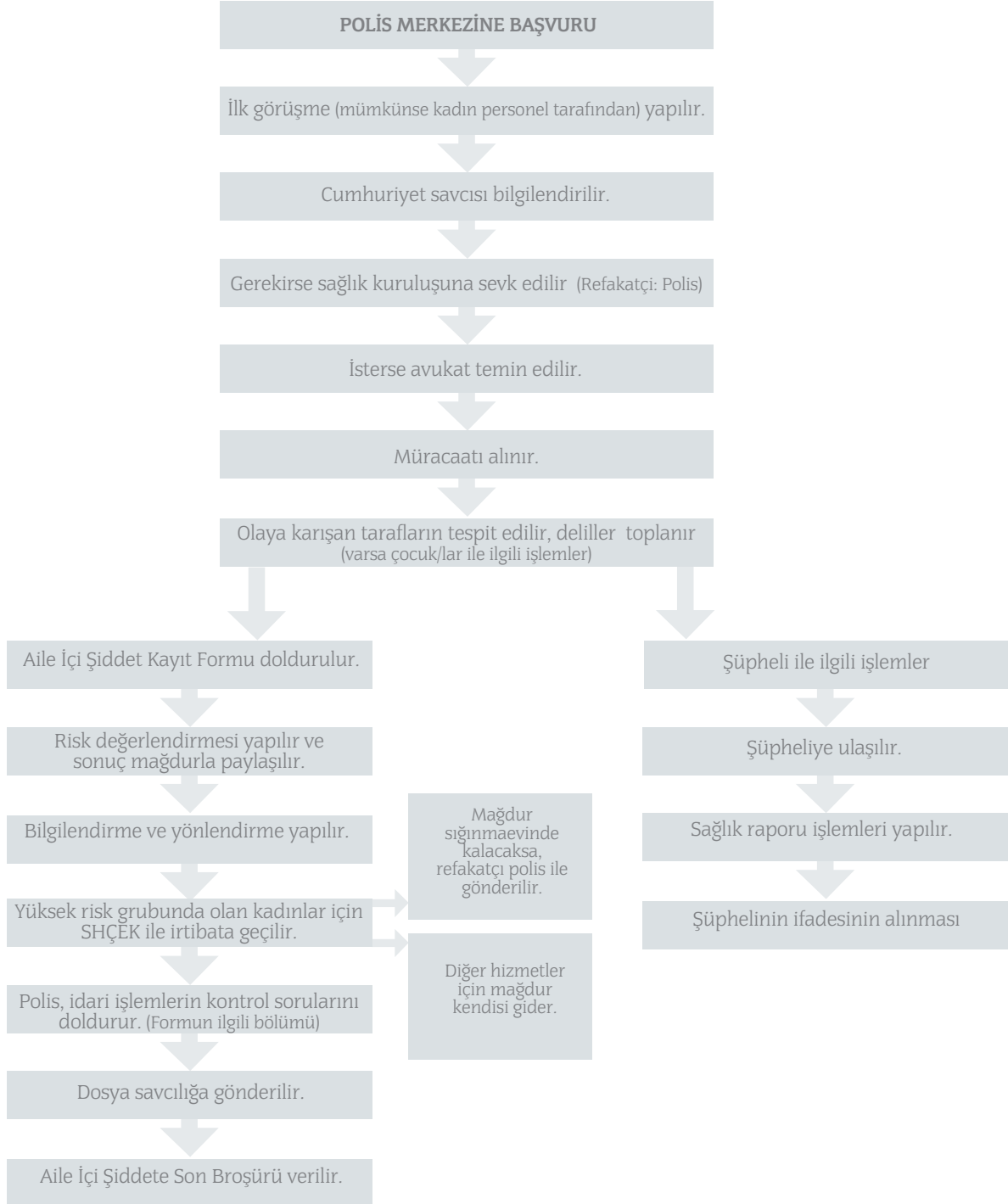
açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Gerçeğin araştırılması için kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamaktadır (CMK, md. 160, 164).

Cumhuriyet savcısı talimatı doğrultusunda şüpheliye ulaşılarak polis merkezinde ifadesi alınmaktadır. Şüpheli için sağlık raporu alınmak üzere gerekli işlemler yapılmaktadır. Hazırlanan dosya savcılığa (mevcutlu olarak) gönderilmektedir. Şüpheliye ulaşılamaması durumunda, savcılık talimat verirse bulunduğu yerden

alınmaktadır. Bulunamazsa dosya ikmalen savcılığa gönderilmektedir.

Soruşturma sürecinde şiddete maruz kalan kadının yanı sıra diğer aile bireyleri de dinlenmektedir. Deliller toplanırken, mağdurun maruz kaldığı fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddetin bulguları tespit edilmektedir. Bunun için özellikle şiddet olayının meydana geldiği yerden deliller toplanmaktadır.

Polis merkezlerinde aile içi şiddete maruz kalmış kadın ile ilgili yürütülen hizmetler Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Polis Merkezine Başvuran Şiddete Maruz Kalmış Kadın ile İlgili İşlemler

Türk Ceza Kanunu kapsamında suç olarak tarif edilen kadına yönelik aile içi şiddet olaylarının soruşturulması sürecinde, müracaatçının ve şüphelinin durumuna göre farklılık gösteren adli işlemler bulunmaktadır. (Tablo 1-4)

Tablo 1: Ağır Şiddete Maruz Kalmış Mağdura Ait Sağlık Raporu İle Birlikte İntikal Eden Olaylarda Yürütülecek Adli İşlemler

Müracaatçının Şikâyeti Varsa	Müracaatçının Şikâyeti Yoksa
Adli işlemler yürütülür (Yaralama ve 4320 S.K. kapsamında)	Adli işlemlerin yapılması zorunludur. Mağdurun ifadesine şikâyetçi olmadığı belirtilir.
Risk değerlendirmesi yapılır ve değerlendirmenin sonucu hakkında müracaatçıya bilgi verilir.	Risk değerlendirmesi yapılır ve değerlendirmenin sonucu hakkında müracaatçıya bilgi verilir.
Mağdura 4320 sayılı kanun ve diğer yasal hakları hakkında bilgi verilir.	Mağdura 4320 sayılı kanun ve diğer yasal hakları hakkında bilgi verilir.
Diğer idari işlemler hakkında bilgi verilir.	Diğer idari işlemler hakkında bilgi verilir.
“Aile İçi Şiddete Son” broşürü verilir.	“Aile İçi Şiddete Son” broşürü verilir.

Tablo 2: Hafif Şiddete Maruz Kalmış Mağdura Ait Sağlık Raporu İle Birlikte İntikal Eden Olaylarda Yürütülecek Adli İşlemler

Müracaatçının Şikâyeti Varsa	Müracaatçının Şikâyeti Yoksa
Adli işlemler yürütülür (Yaralama ve 4320 S.K. kapsamında)	Adli işlemlerin yapılması zorunludur. Mağdurun ifadesine şikâyetçi olmadığı belirtilir.
	Mağdur doktora gitmek istiyorsa, doktor raporu alınır.
Risk değerlendirmesi yapılır ve değerlendirmenin sonucu hakkında müracaatçıya bilgi verilir.	Risk değerlendirmesi yapılır ve değerlendirmenin sonucu hakkında müracaatçıya bilgi verilir.
Mağdura 4320 sayılı kanun ve diğer yasal hakları hakkında bilgi verilir.	Mağdura 4320 sayılı kanun ve diğer yasal hakları hakkında bilgi verilir.
Diğer idari işlemler hakkında bilgi verilir.	Diğer idari işlemler hakkında bilgi verilir.
“Aile İçi Şiddete Son” broşürü verilir.	“Aile İçi Şiddete Son” broşürü verilir.

Tablo 3: Ağır Şiddete Maruz Kalmış Mağdura Ait Sağlık Raporu İle Birlikte İntikal Eden Olaylarda Şüphelinin Durumuna Göre Yürütülecek Adli İşlemler

Şüpheliye Ulaşılmamışsa	Şüpheliye Ulaşılmış ve şüpheli merkeze/karakola gelmişse	Şüpheliye Ulaşılmış ancak şüpheli merkeze gelmemişse
Savcılığa bilgi verilir.	Savcılığa bilgi verilir. İfadesi alınır.	Savcılığa bilgi verilir.
Bulunduğu yerden alınır ve yakalama yapılır.	Sağlık raporu işlemleri tamamlanır.	Bulunduğu yerden alınır ve yakalama yapılır.
Şüpheli bulunamazsa, dosya ikmalen savcılığa gönderilir.	Dosya savcılığa (savcı talimatı ile büyük olasılıkla mevcutlu olarak) gönderilir.	Şüpheli bulunamazsa, dosya ikmalen savcılığa gönderilir.
Savcılık yakalama emri, vb. işlemleri başlatır. Şüpheli başka bir karakol/merkez bölgesindeyse savcının onayı ile oraya yazı gönderilir.		Savcılık yakalama emri, vb. işlemleri başlatır.

Tablo 4: Hafif Şiddete Maruz Kalmış Mağdura Ait Sağlık Raporu İle Birlikte İntikal Eden Olaylarda Şüphelinin Durumuna Göre Yürütülecek Adli İşlemler

Şüpheliye Ulaşılmamışsa	Şüpheliye Ulaşılmış ve şüpheli merkeze/karakola gelmişse	Şüpheliye Ulaşılmış ancak şüpheli merkeze gelmemişse
Savcılığa bilgi verilir.	İfadesi alınır.	Savcılığa bilgi verilir.
Dosya ikmalen savcılığa gönderilir.	Sağlık raporu işlemleri tamamlanır.	Dosya, ikmalen savcılığa gönderilir.
Şüpheliyle ilgili süreç savcılık ve mahkeme sürecine kalır.	Dosya savcılığa (savcı talimatı ile büyük olasılıkla ikmalen) gönderilir.	Şüpheliyle ilgili süreç savcılık ve mahkeme sürecine kalır.

2.2 Adli Kurumlar

Kanunlar, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede son derece önemli araçlardır. Ülkemizde bu sorunla mücadelede, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) ve 1998 yılında çıkarılan ve 2007 yılında 5636 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle yeniden düzenlenen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun son derece önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu bölümde, söz konusu kanunların uygulanması ile ilgili adli kurumlar (Cumhuriyet Savcılığı, Aile Mahkemesi ve Adli Tıp Kurumu) ve bu kurumlarca yürütülen işlemler ele alınacaktır.

Aile içi şiddete maruz kalan kadın*, kolluk kuvvetlerine, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerine ya da toplum merkezleri ve aile danışma merkezlerine ya da kadınlara yönelik çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşuna, belediyelere ya da diğer kamu kuruluşlarına başvurduğunda, tüm bu kurum ve kuruluşlar tarafından, yasal haklarından yararlanabilmesi için adli kurumlara yönlendirilebilmektedir.

2.2.1 Cumhuriyet Başsavcılığı

07 Ekim 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5235 sayılı “Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun”a göre, mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur. Cumhuriyet başsavcılığında, bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur. Cumhuriyet başsavcılığının görevleri, kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar vermek üzere soruşturma yapmak veya yaptırmak, kanun hükümlerine göre, yargılama faaliyetlerini kamu adına izlemek, bunlara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak, kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yapmak ve izlemek ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmaktır. Bu çerçevede Cumhuriyet savcısı, adli göreve ilişkin işlemleri yapmak, duruşmalara katılmak ve kanun yollarına başvurmak, Cumhuriyet başsavcısı tarafından verilen adli ve idari görevleri yerine getirmek, gerektiğinde Cumhuriyet

* 4320 sayılı Kanundan, aile içi şiddete maruz kalmış eş, çocuk, aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri ve mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan ya da evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireyleri yararlanabilmektedir. Bu çalışma aile içinde şiddete maruz kalan kadınlara sunulan hizmetlerle ilgili olduğu için sadece “aile içi şiddete maruz kalan kadın” ifadesi kullanılmaktadır.

başsavcısına vekâlet etmek ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla görevli kılınmıştır.

TCK kapsamında suç olarak tarif edilen herhangi bir şiddet eylemi gerçekleştiği zaman polis merkezlerine yapılan başvurular Cumhuriyet savcılığına bildirilmekte, gerekli tüm adli işlemler Cumhuriyet savcısının bilgisi ve talimatları doğrultusunda yürütülmektedir. Suçun mağduru, olayın gerçekleştiği yere en yakın polis merkezi ya da jandarma karakoluna başvurarak şikâyetçi olabileceği gibi, Cumhuriyet başsavcılığına şahsen bir dilekçe ile başvurarak da suç duyurusunda bulunabilir. Savcılık, mesai saatlerinde ve mesai saatleri dışında nöbetçi savcılar ile 24 saat başvuru almaktadır.

Aile içi şiddete ilişkin soruşturma, şikâyetin kolluk kuvvetlerince alınarak Cumhuriyet savcılığına intikal etmesi ya da şiddete maruz kalan kadının savcılığa dilekçe vermesi ile başlamaktadır. Savcılık, mağdurun uğradığı şiddetin doktor raporu ile tespit edilmesi için onu Adli Tıp Kurumuna sevk etmektedir.

Cumhuriyet savcısı, yapacağı soruşturma sonucunda kamu davası açılmasına karar vererek konuyu ceza mahkemesine götüre-

bilmektedir. Öte yandan soruşturmayı yürüten savcı, şikâyet edenin şahsi dava açma hakkı olduğunu belirterek takipsizlik kararı da verebilmektedir. Cumhuriyet savcısının kamu davası açılmasına gerek olmadığı yönünde karar vermesi halinde, şikâyette bulunan kadının bu karara itiraz hakkı bulunmaktadır (CMK, md. 234). Ayrıca, kendisi de şiddet uygulayan aleyhinde dava açabilmektedir.

Adalet Bakanlığı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un daha etkin biçimde uygulanmasını sağlamak amacıyla, tüm hâkim ve savcılara yönelik 1 Ocak 2006 tarih ve 35 sayılı genelgeyi yayınlamıştır. Söz konusu genelgede, Cumhuriyet savcıları tarafından aile içi şiddet olayının öğrenilmesi hâlinde, bu konuda herhangi bir şikâyet gerekmeden derhal soruşturmaya geçilmesi, ayrıca koruma kararı alınması için ivedilikle aile mahkemesi hâkimine bildirimde bulunulması gerektiği belirtilmektedir.

Aile içi şiddete maruz kalan kadın, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un kapsamında gerekli tedbirlerin alınması için de Cumhuriyet savcılığına müracaat edebilmektedir. Öte yandan, aile içi şiddet olayına ilişkin olarak üçüncü şahıslar da Cumhuriyet savcılığına (kolluk kuvvetlerine

ya da aile mahkemesine de) olayın yazılı, sözlü veya başka bir şekilde bildirilmesi suretiyle ihbarda bulunabilmektedirler. Sözlü ihbarlar tutanağa geçirilmektedir.

Savcılık, söz konusu kanun kapsamında yer alan tedbirlere hükmedilmesi amacıyla dosyayı aile mahkemesine intikal ettirmektedir.

Aile mahkemesince 4320 sayılı Kanun'daki tedbirlere hükmedilmesi durumunda, kararın bir örneği Cumhuriyet başsavcılığına iletilmektedir. Bu karar Cumhuriyet başsavcılıklarınca tutulan "koruma karar defteri"ne kaydedilmektedir (Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Yönetmelik, md 15).

Cumhuriyet başsavcılığı kararın uygulanmasını genel kolluk kuvvetleri marifeti ile izlemektedir. Tedbir kararı içeriğine göre tarafların bulunduğu yerin bağlı olduğu kolluk kuvvetine işlem yapılmak üzere ivedilikle gönderilmektedir. Cumhuriyet savcılığınca gerektiğinde koruma kararının başvuruda bulunanlar tarafından kolluğa götürülmesine de olanak tanınmaktadır (Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, md 15).

Kolluğun izleme görevi, koruma kararının verildiği tarihte başlamaktadır. Kolluk kuvveti, koruma kararının içeriğine göre ilgililere bildirimde bulunmakta ve bu bildirim tutanak altına alınarak, karar süresince tedbirlerin yerine getirilip getirilmediği kontrol edilmektedir. Bu kontrol, lehine koruma kararı verilen kişinin:

- a) Bulunduğu konutun haftada bir kez ziyaret edilmesini,
- b) Birinci derece yakınları ile iletişim kurulmasını,
- c) Komşularının bilgisine başvurulmasını,
- ç) Oturulan yerin muhtarından bilgi alınmasını,
- d) Bulunduğu konutun çevresinde araştırma yapılmasını, içermektedir.

Yukarıda belirtilen veya başka şekilde gerçekleştirilen kontrol işlemleri sonucunda kişinin, aleyhine verilen koruma kararına uymadığının tespit edilmesi halinde bu husus tutanağa bağlanmaktadır. Bu tutanağa istinaden genel kolluk kuvvetleri tarafından resen soruşturma yapılarak evrak en kısa zamanda Cumhuriyet başsavcılığına intikal ettirmektedir. Cumhuriyet başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza

Mahkemesinde kamu davası açmaktadır. Koruma kararına aykırı davranan eş veya diğer aile bireylerinin fiili, başka bir suç oluştursa bile, haklarında ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına hükmolunabilmektedir.

2.2.2 Aile Mahkemeleri

Ailenin Korunmasına Dair Kanun'daki tedbirler konusundaki kararı aile mahkemesi hakimi vermektedir. 9 Ocak 2003 tarih 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Usullerine Dair Kanun'a göre aile mahkemeleri, aile hukukundan doğan dava ve işleri görür. Ayrıca bu mahkemeler 20 Mayıs 1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizini yaparlar. Aile mahkemeleri bünyesinde, davanın esasına girilmeden önce veya davanın görülmesi sırasında, mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu bildirmek, mahkemenin gerekli gördüğü hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konularla ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek, mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak üzere uzmanlar (psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı)

görev yapmaktadır. Uzmanların, tercihan evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış olmaları gerekmektedir.

Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda, yetişkinler hakkında, evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak gerektiğinde uzlaştırmaya, ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya, resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye, bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna göndermeye karar verebilmektedir (Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Usullerine Dair Kanun, md 6).

Cumhuriyet savcılığı, kolluk kuvvetleri marifetiyle topladığı deliller neticesinde bir kamu davası açılmasına karar vermesi ya da kamu davası açılmasına gerek görmeyerek takipsizlik kararı vermesi durumunda, şüpheli hakkında 4320 sayılı Kanun'da yazılı tedbirlere hükmedilmesi için hazırlık evrakının örneğini aile mahkemesine göndermektedir (Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Genelge, md 1).

Öte yandan şiddete maruz kalan kadın, 4320 sayılı kanun kapsamındaki tedbir kararlarına hükmedilmesi için doğrudan aile mahkemesi hakimliğine de müracaat edebilmektedir.

Aile mahkemesi hakimi, hazırlık evrakını inceleyerek, şüpheli olarak ifadesi alınan şahsın bir aydan altı aya kadar evden uzaklaştırılmasına karar verebilir. Aile mahkemesi hakimi bu kararı duruşma açmaksızın evrak üzerinden yapar.

Söz konusu kanun gereği aile mahkemesi hakimi şiddet uygulayan aile bireyi için aşağıdaki tedbir kararlarına da hükmedebilmektedir:

- a) Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,
- b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya iş yerlerine yaklaşmaması,
- c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- d) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,
- e) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,
- f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdu-

runun yaşamakta olduğu konuta veya iş yerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,

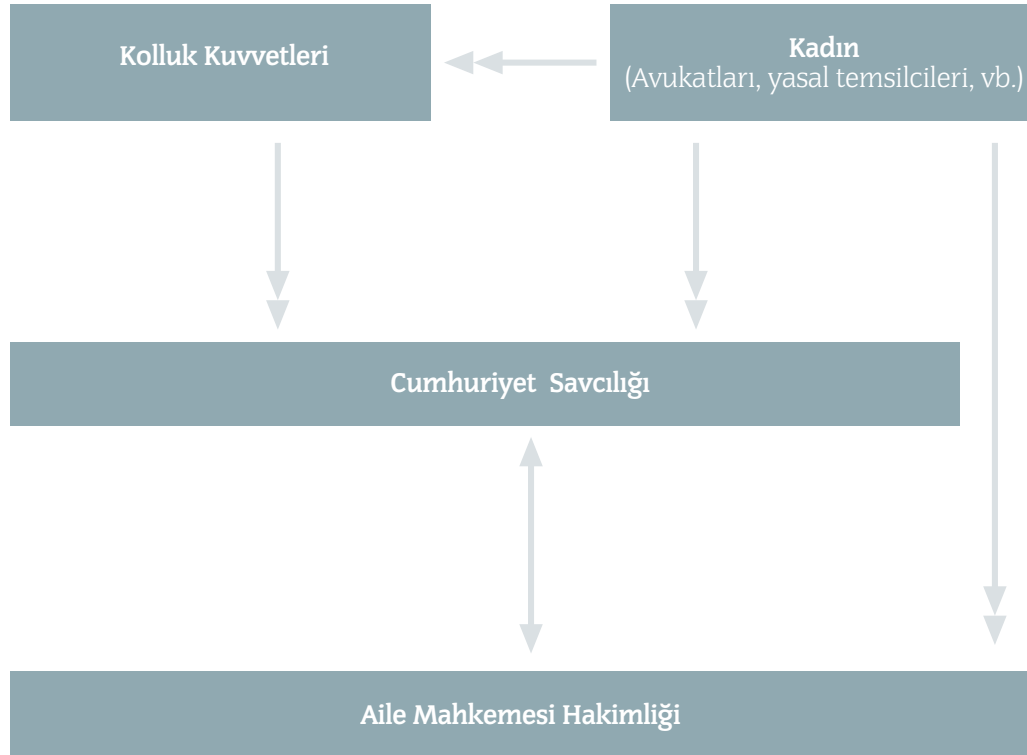
- g) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması.

Hakim, muayene ve tedavi tedbirine hükmederse, şiddet uygulayan kişilerin illerde İl Sağlık Müdürlüğüne, ilçelerde Sağlık Grup Başkanlığına başvurmasını kararında belirtir. Bu kişiler İl Sağlık Müdürlükleri Ruh Sağlığı Şubelerince veya Sağlık Grup Başkanlıklarınca resmî veya kendi istekleri üzerine özel sağlık kurumlarına sevk edilir. İlgilinin tedaviyi sürdürüp sürdürmediği ve yapılan işlemin sonucu İl Sağlık Müdürlüğü veya Sağlık Grup Başkanlığı tarafından Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir (Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, md 13).

Ayrıca aile mahkemesi şiddet uygulayan kişinin bu süre zarfında evin geçimini temin etmesi için (evin kirası, varsa çocukların eğitim masraflarını gibi) nafaka ödemesine karar verebilmektedir. 4320 sayılı Kanun'a göre, eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise, hakim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz

önünde bulundurarak, daha önce Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla, talep edilmese dahi tedbir nafkasına hükmedebilmektedir. Tedbir nafkasına ilişkin kararın bir örneği, mahkeme tarafından resen ilgili icra müdürlüğüne gönderilmektedir. Nafaka ödemekle

yükümlü kılınan kişinin herhangi bir sosyal güvenlik kurumu ile bağlantısı olması durumunda, nafaka, şiddet mağdurunun başvurusu aranmaksızın ilgilinin maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilmektedir (Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, md 16).

Şekil 3. Şiddete Maruz Kalmış Kadınların Adli Kurumlara Başvuru Noktaları

2.2.3 Adli Tıp Kurumu

Şiddete maruz kalan kadın, kolluk kuvvetlerine ya da Cumhuriyet savcılığına başvurduğu zaman sağlık raporu alınması için Adli Tıp Kurumuna sevk edilmektedir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanun'unun (CMK) Diğer Kişilerin Beden Muayenesi başlıklı 76. maddesinin birinci fıkrasına göre, bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine, örnek alınabilmesine (tırnak, cinsel salgı, vb.) Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da resen hakim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'in 18. maddenin ikinci fıkrasında, mağdurun rızasının varlığı halinde, yukarıda açıklandığı biçimde karar alınmasına gerek olmadığı hükme bağlanmıştır. Bu madde gereğince şiddete maruz kalmış kadının rızası olması halinde, sağlık raporu almak üzere savcı ya da mahkeme kararı aranmaksızın kolluk tarafından adli tabibe sevk edilebileceği anlaşılmaktadır.

Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun (CMK) kadının muayenesine ilişkin 77. madde-

sinde, kadının muayenesinin, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılacağı belirtilmektedir.

Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'in "Kadının Muayenesi" başlıklı 11. maddesinde, kadının muayenesinin istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılması gerektiği belirtilmekte; muayene edilecek olan kadının talebine rağmen bir kadın hekimin bulunmaması halinde, muayene sırasında hekim ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulunmasına özen gösterilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Kadının muayene edilmeye rıza göstermemesi halinde, Cumhuriyet savcısı soruşturma sürecinde mahkemeden karar alarak muayenenin yapılmasını isteyebilir. Ayrıca kovuşturma sürecinde hakim ya da mahkeme yine kadının muayenesi konusunda karar alabilmektedir.

2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu'na göre Adalet Bakanlığına bağlı olarak kurulan Adli Tıp Kurumunun amacı adalet işlerinde bilirkişilik görevi yapmaktır. Kurumun merkezi İstanbul'dadır. Kanun

uyarınca Adalet Bakanlığınca Kurum'a bağlı olarak Adli Tıp Kurumu grup başkanlıkları veya şube müdürlükleri kurulabilmektedir. Adli Tıp Kurumu grup başkanlıkları bünyesinde bir veya daha çok adli tıp ihtisas dairesi bulunmaktadır. Türkiye'de Adli Tıp Kurumu bünyesinde 6 ihtisas kurulu bulunmaktadır.

Adli Tıp Kurumu'nun görevleri arasında, mahkemeler ile hakimlikler ve savcılıklar tarafından gönderilen adli tıpla ilgili konularda bilimsel ve teknik görüş bildirmek ve adli tıp hizmetlerinin görülmesi sırasında yapılması zorunlu sağlık hizmetlerini vermektir. Bu çerçevede, aile içi şiddet olaylarına ilişkin soruşturmalarda şiddet mağduru adli tıp kurumlarına sevk edilerek burada görevli adli tıp alanında uzmanlığını yapmış tıp doktorları tarafından rapor hazırlanmaktadır.

2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca, Adalet Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, bu Kanunun 1 inci maddesi gereğince Adli Tıp Kurumu grup başkanlıkları kurulmaktadır. Türkiye'de 14 ilde (Ankara, Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Edirne, İzmir, Malatya,

Samsun, Trabzon, Denizli, Kayseri, Kocaeli, Erzurum) Adli Tıp Grup Başkanlığı bulunmaktadır. Adli Tıp Kurumu şube müdürlükleri, bu Kanunun 1 inci maddesi gereğince Adalet Bakanlığınca ağır ceza mahkemesi bulunan yerlerde kurulmaktadır. Ancak, ağır ceza mahkemesi bulunmayan ilçelerde de coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak, adli tıp şube müdürlükleri kurulabilmektedir. Adli Tıp Kurumu şube müdürlükleri, iş hacmine göre bir veya birden fazla adli tıp uzmanı ve diğer personelden oluşmaktadır. Ülkemizde 42 ilde Adli Tıp Kurumu şube müdürlüğü bulunmaktadır.

Adli Tıp Kurumu şube müdürlüğünde görevli personel, Adalet Bakanlığınca görev sınırları belirlenen yerlerde bulunan mahkemeler, hakimlikler ve savcılıklar tarafından adli tıpla ilgili olmak üzere gerekli görülecek otopsi, muayene ve keşifleri, gerekirse olay yerine de gitmek suretiyle yaparak bu hususta rapor vermek ve yapılan davet üzerine sözlü görüşlerini bildirmekle yükümlüdür. Adli Tıp Kurumu şube müdürlüğü bulunmayan yerlerde bu görevler adli tabip ve diğer personel tarafından yerine getirilir.

2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu'nun 31'inci maddesi gereğince yüksek öğretim

kurumlarının / üniversitelerin adlî tıpla ilgili bölüm veya birimlerinde çalışan uzmanlar, adlî olaylarda resmi bilirkişi sayılmaktadır.

İlde Adlî Tıp Kurumu Başkanlığına bağlı birim ve/veya yüksek öğretim kurumlarının adlî tıpla ilgili bölüm veya birimlerinin bulunmaması durumunda; Adlî Tıp Kurumu Kanunu'nun ve 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun'un 10'uncu maddelerine istinaden adli tıp hizmetleri Sağlık Bakanlığı kuruluşlarınca yerine getirilmektedir.

Şiddete maruz kalan bir kadın Adli Tıp Kurumu'na sevk edildiği zaman vücudundaki travmatik bulgular raporlanarak belgelenmesi sağlanmaktadır. Adli tıp uzmanı muayene sırasında sadece kadının beyanlarından yola çıkarak inceleme yapmayabilir. Örneğin, adli tıba vücudunda kesik olması nedeniyle getirilen kadının muayenesi sonucunda başka darp izleri bulunuyorsa onlar da raporlanabilmektedir.

Hekim tarafından rapor 3 nüsha olarak düzenlenir. Raporu düzenleyen sağlık kuruluşunca raporun iki nüshası kapalı ve mühürlü zarf içerisinde ilgili Cumhuriyet başsavcılığına, hakimliğe veya

mahkemeye en seri biçimde iletilir. Raporun bir nüshası raporu düzenleyen sağlık kuruluşunda kalır.

2.3 Sağlık Kuruluşları

Şiddete maruz kalan kadınların, yaygın biçimde başvurdukları yerlerden biri sağlık kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar, kadına yönelik aile içi şiddetin belirlenmesinde ve kadına gerekli tedavi, koruma ve desteğin verilmesinde son derece önemli bir role sahiptir.

Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin 'Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar' bölümünde Sağlık Bakanlığına bu konuda birçok yönden sorumluluk yüklenmektedir. Bu sorumluluklar arasında "sağlık hizmeti sunan kurumlarda çalışan sağlık personelinin kadına yönelik şiddeti tanınması, tespit etmesi, gerekli müdahaleleri yapabilmesi ve şiddete uğrayan kadınları uygun kuruluşlara yönlendirmeleri için gerekli alt yapının oluşturulması ve sağlık çalışanlarının mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusuna yer verilmesi" de yer almaktadır.

Bu çerçevede, şiddet mağduru ve risk altındaki kadınlara sunulan sağlık hizmetleri prosedürlerinin belirlenmesi ve buna uygun olarak eğitim programlarının düzenlenmesi amacıyla, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü işbirliğiyle hazırlanan "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Personelinin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Protokolü", Sağlık Bakanı ile Devlet Bakanı tarafından 3 Ocak 2008 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu protokol kapsamında gerçekleştirilecek eğitimler ile 81 il sağlık müdürlüğü yöneticileri ile birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşlarda (hastane, sağlık ocağı, ana çocuk sağlığı aile planlaması merkezi, vb.) çalışan doktor, hemşire, ebe ve diğer sağlık personelinin kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede duyarlılığının artırılması, mesleki beceri ve eğitim formasyonunun geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Eğitimlerle öncelikle 500 eğiticinin yetiştirilmesi, ardından da sahada çalışan 70.000 sağlık personeline ulaşılması hedeflenmektedir.

Bu protokol çerçevesinde, kadına yönelik şiddetin ülkemizdeki boyutu ve sağlık sonuçları, bu sorunla mücadelede sağlık sektörünün rolü ve sağlık hizmet sunu-

munda yaşanan problemler dikkate alınarak, Sağlık Bakanlığı tarafından "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Programı" başlatılmıştır. Bu programın amacı "şiddetin kadın sağlığı üzerine etkilerini azaltmak ve gelecekteki kadına yönelik şiddet olgularını önlemek" biçimde tanımlanmıştır. Bu çerçevede, sağlık kuruluşlarında aile içi şiddete maruz kalmış kadınlara verilen hizmetlerin geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Aşağıda yer alan metinde yakında yürürlüğe girecek olan bu gelişmelere ve yeni prosedürlere de yer verilmiştir.

Ülkemizde temel sağlık hizmetleri, 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun'a göre yerine getirilmektedir. Bu kanun ile sağlık hizmetleri sosyalleştirilmiştir. Yani sağlık hizmetleri, toplumun erişebileceği en yakın yörelerde kurulmuş olan birinci basamak sağlık kuruluşları aracılığı ile önemli sağlık konularına ve dezavantajlı gruplara (anne ve çocuklar gibi) ağırlık ve öncelik verilerek sunulmaktadır.

Temel sağlık hizmetleri üç basamakta sunulmaktadır. Birinci basamak sağlık kuruluşları şunlardır: Resmi kurum hekimlikleri, sağlık ocakları, sağlık evleri, verem savaş dispanserleri, ana-çocuk

sağlığı ve aile planlaması (AÇS-AP) merkezleri, sağlık merkezleri, aile hekimleri, 112 acil sağlık hizmeti birimi, üniversitelerin mediko-sosyal birimleri, Türk Silahlı Kuvvetlerinin birinci basamak sağlık üniteleri. Bunların yanı sıra Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik kapsamında açılan özel poliklinikler, Ağız ve Diş Sağlığı Hizmeti Sunulan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik kapsamında açılan ağız ve diş sağlığı hizmeti veren özel sağlık kuruluşları da birinci basamak özel sağlık kuruluşları olarak kabul edilir.

İkinci basamak sağlık kuruluşları: Eğitim ve araştırma hastanesi olmayan devlet hastaneleri, özel dal hastaneleri ile bu hastanelere bağlı semt poliklinikleri, entegre ilçe hastaneleri, Sağlık Bakanlığına bağlı ağız ve diş sağlığı merkezleri, tıp fakültelerinin bulunduğu ilin dışında yer alan uygulama ve araştırma merkezleri (üniversite hastaneleri), ile Türk Silahlı Kuvvetlerinin eğitim ve araştırma hastanesi olmayan hastaneleridir. Özel Hastaneler Yönetmeliğine göre ruhsat almış hastaneler ile Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik kapsamında açılan tıp merkezleri, özel dal merkezleri ikinci basamak özel sağlık kurumları olarak kabul edilir.

Eğitim ve araştırma hastaneleri, özel dal eğitim ve araştırma hastaneleri, üniversite tıp fakültelerinin bulunduğu ilde kurulu sağlık uygulama ve araştırma merkezleri (üniversite hastaneleri) ile bu hastanelere bağlı semt poliklinikleri ve üniversitelerin dış hekimliği fakülteleri, Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı tıp fakültesi hastanesi ile eğitim ve araştırma hastaneleri, üçüncü basamak sağlık kurumları olarak kabul edilir.

Bu sistemde, halen ülke genelinde sayıları on bini aşan sağlık evi, beş binin üzerinde sağlık ocağı ve 231 adet Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması (AÇS-AP) Merkezi ile her yaş ve cinsiyetteki nüfusa kapsamlı Temel Sağlık Hizmetleri (TSH) verilmektedir. Sağlık evleri ve sağlık ocakları kırsal ve kentsel alanlarda konumlanırken, AÇS-AP merkezleri genellikle kentsel alanlarda konumlanmaktadır. Temel sağlık hizmetleri veren kuruluşlar, ikinci ve üçüncü basamakta, sayıları bini aşan hastane hizmetleri ile desteklenmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlar en yaygın olarak birinci basamak sağlık kuruluşları ile ikinci veya üçüncü basamak sağlık kuruluşlarının acil servislerine başvurmaktadır.

2.3.1 Birinci Basamak Sağlık Kuruluşları

Birinci basamak sağlık hizmeti, toplum sağlığına yönelik hizmetler ile kişisel

koruyucu, tanı koyucu, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini kapsayan, kişilerin sağlık sistemine ilk giriş noktasında verilen sağlık hizmetleridir. Mevcut sağlık hizmet sunum modelinde ülkemizde birinci basamak sağlık hizmeti sunan temel sağlık kuruluşları sağlık ocakları ve sağlık evleridir. Sağlık ocağı, belirli bir nüfusun yaşadığı coğrafi bölgede, hekim liderliğindeki bir sağlık ekibi ile entegre, sürekli, kademeli, katılımlı, kaliteli ve risk yaklaşımını esas alan sağlık hizmeti sunan tıbbi ve sosyal bir kuruluştur. Sağlık evi sağlık ocağına bağlı bir kuruluş olup, bir ebe ile çok yönlü sağlık hizmeti sunar.

AÇS-AP Merkezleri, sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyaç açısından toplumun öncelikli gruplarını oluşturan kadın ve çocukların sağlığını geliştirmeye yönelik birinci basamak koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin sunulduğu sağlık kuruluşlarıdır.

Sağlıkta dönüşüm programı kapsamında birinci basamak sağlık hizmetlerinin Aile sağlığı merkezlerinde sunulmasına yönelik çalışmaların pilot uygulamaları sürdürülmektedir. Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkındaki Yönetmelik'te aile sağlığı merkezleri, bir veya daha fazla aile hekimi ile aile sağlığı elemanlarınca aile hekimliği hizmetinin verildiği sağlık kurumu olarak tanımlanmaktadır.

“Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Programı”nın yürütüleceği birinci basamak sağlık kuruluşları; sağlık ocakları, sağlık evleri, AÇS-AP merkezleri ve aile sağlığı merkezleri olarak tanımlanmıştır. Bu sağlık kuruluşları, kadınların sağlık sistemine giriş noktalarını oluşturmaları, yaygın ve ulaşılabilir olmaları ve sık kullanılmaları nedeni ile çok önemlidir. Birinci basamak sağlık kuruluşları, kadına yönelik aile içi şiddetin birincil, ikincil ve üçüncül korumasında önemli bir role sahiptir. Birinci basamak sağlık hizmeti sunan sağlık personelinin ev ziyaretleri yapması, sağlık hizmetlerine ulaşamayan şiddet mağduru kadınlara ulaşılabilirliği sağlaması nedeni ile ayrıca önemlidir.

Birinci basamak sağlık kuruluşlarında aile içi şiddete maruz kalan kadına yönelik hizmetlerin temel sağlık hizmetlerine, özellikle kadın, çocuk ve ruh sağlığı hizmetlerine entegre edilmesi ve rutin hizmet sunumunun bir bileşeni haline gelmesi amaçlanmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele programı sağlık evleri, sağlık ocakları, AÇS-AP merkezleri ve aile sağlığı merkezlerine başvuran 15 yaş ve üzeri tüm kadınları kapsamaktadır.

Program Kapsamında Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarında Sunulacak Hizmetler

- Sağlık hizmeti almak üzere sağlık kuruluşuna başvuran veya yerinde sağlık hizmeti sunulan 15 yaş ve üzeri tüm kadınların aile içi şiddet yönünden taranması ve erken tanı konulması,
- Aile içi şiddete uğrayan kadının tespit edilmesi durumunda;
 - Şiddet öyküsünün alınması,
 - Tıbbi tanı ve tedavi yapılması,
 - Rapor yazılması,
 - Risk değerlendirmesi yapılması,
 - Güvenlik planı geliştirilmesi,
 - Şiddet, yasal hakları ve alabileceği destekler hakkında bilgilendirme yapılması,
 - Koruma ve destek hizmetlerine yönlendirilmesi,
 - Kayıt ve bildiriminin yapılması,
- Kadına yönelik aile içi şiddet konusunda toplumun bilgilendirilmesi,
- Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele konusunda ilgili sektörlerle işbirliği yapılması.

2.3.2 İkinci ve Üçüncü Basamak Sağlık Kuruluşlarının Acil Servisleri

Hastane acil servisleri, ikinci ve üçüncü basamak resmi ve özel sağlık kurum ve kuruluşları bünyesinde acil sağlık hizmeti verilen birimlerdir. Bu servis ve birimler kendilerine doğrudan başvuran veya il ambulans servisi başhekimliğine bağlı ekipler tarafından getirilen acil hasta ve yaralılara acil tıbbi müdahale yapmak, verilen hizmet ile ilgili kayıt tutmak ve gerektiğinde doğrudan veya bağlı oldukları kurum ve kuruluşları aracılığı ile merkeze geri bildirim yapmak ile yükümlüdürler.

Acil servisleri diğer servislerden ayıran özellik, bireylerin şikayetleri acil olmasa dahi, bir doktor tarafından değerlendirileceğini düşünerek başvurabilecekleri, geniş kullanım alanı olan, 24 saat açık ve kolay ulaşılabilir yerler olmalarıdır. Bu nedenle, aile içi şiddete uğramış kadının ilk başvurduğu yerlerden biridir. Şiddete maruz kalan kadınlar hastanelerin acil servislerine, doğrudan kendileri başvurabildikleri gibi, polis merkezi aracılığıyla, polis marifetiyle getirilebilmektedir. Ayrıca, şiddet mağdurları 112 acil ambulans hizmeti ile hastanelerin acil servislerine ulaşabilmektedir.

Acil servise başvuran hasta öncelikle triyaj alanında değerlendirilerek aciliyeti belirlenir. Bu aşamadan sonra hasta muayene için çağırılıncaya kadar beklemeye başlar. Şiddet mağdurunun durumu acil olmasa bile bekleme süresinin mümkün olduğunca kısa tutulması gerekmektedir. Uzun bekleme süresi, silik bulgu veren acil durumların yaratacağı riskleri ve beklemekte olan hastanın yaşadığı travma dikkate alındığında ruhsal şikayetlerini arttırırken, hastanın zamanını alan ve memnuniyetini azaltan bir durumdur. Hasta muayene odasına alındıktan sonra hemşire ve doktor değerlendirmeleri yapılır.

Acil servise başvuran aile içi şiddete maruz kalmış bir kadına sunulacak hizmetler ve prosedürler aşağıda tanımlanmaktadır.

İlk muayenede kadın kendisine şiddet uygulandığını bildirirse:

- Kadın muayene edilir, vücudundaki travmalar belirlenir ve tedavisi için ilk müdahale yapılır.
- Gerekli görülen laboratuvar tetkikleri, radyolojik tetkikler ve / veya konsültasyon istenir.
- Hastane polisi bilgilendirilir. Hastanedeki polis noktası gerekli adli işlemleri başlatır. Hastanın sağlığının bozulmasından başka

kişinin tedbirsiz, dikkatsiz veya ihmalkar davranışı ya da kasıtlı eyleminin sorumlu tutulduğu durumlarda bu olgu adli olgu olarak değerlendirilmelidir. Yaralama ve aile üyelerine kötü muamele gibi durumlarla karşılaşan hekim adli makamlara bildirmek zorundadır. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 158. maddesine göre adli olgu bildirimini Cumhuriyet savcılığına, polis, hastane polisi, jandarma gibi yerel güvenlik güçlerine, hatta buralara iletmek üzere vali, kaymakam ve nahiye müdürlerine de yapılabilir.

- “Rapor” düzenlenerek muayene bulguları kaydedilir. Adli olgu bildirimini ve değerlendirmesiyle ilgili işlemlerdeki eksikliklerde hastayı izleyen hekim ve sağlık kurumunun yöneticisi sorumludur. Uzmanlık eğitimi süren hekimlerin bağlı oldukları uzman ve birimin yöneticisi sorumludur.

- “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kayıt Formu” doldurulur.

- Hastanın yatarak tedavisine karar verilirse uygun servise yatırılır. Hastane koşulları hasta için yeterli değilse ve hekim tarafından gerekli görülürse hasta ileri bir merkeze sevk edilir. “Acil Hizmetler Yönetmeliği”ne göre stabilize edilmeden hiçbir hasta acil servisten taburcu edilemez. Gerekli iyileştirici tedavinin yapılamadığı durumlarda, hasta ve varsa

yakınına sevk nedeni ayrıntılı olarak açıklanır ve sevkinin yapılacağı hastanedeki ilgili hekimle görüşüldükten ve bakım garantisi alındıktan sonra uygun bir araç ya da ambulans ile hasta / yaralı gönderilir.

- Hastanın hastanede yatmasını gerektirecek bir durumu yoksa risk değerlendirilmesi yapılır. Evine dönmek istiyor ve risk düşünülüyorsa reçetesi düzenlenerek; gerekiyorsa takip planı yapılarak ve yasal hakları, tekrar şiddet görme riski olması durumunda başvurabileceği kurumlar konusunda bilgilendirilerek taburcu edilir. Hastanede “Kriz Müdahale Birimi” bulunuyorsa hastanın bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi bu birimde kadına yönelik aile içi şiddet konusunda bilgili sağlık personeli tarafından yapılmalıdır. “Kriz Müdahale Birimi”nin bulunmadığı hastanelerde bilgilendirme ve yönlendirme işlevi de acil hekiminin sorumluluğundadır, bizzat kendisi yapmalı veya görevlendireceği bir sağlık personeli tarafından yapılmasını sağlamalıdır.
- Şiddet riski olduğu düşünülüyorsa kadın polis marifeti ile sosyal hizmetlere bağlı kurumlara yönlendirilir.

Acil servise başvuran kadın bazen durumuyla ilgili yeterli veya doğru bilgi vermeyebilir, şiddete uğradığını gizleyebilir. Bununla birlikte sağlık personeli, şiddetin neden olabileceği yaralanmalar ve semptomlar gözleyebilir. Bu durumda, amaca yönelik sorular sorularak şiddet ortaya çıkartılabilir. Ancak kadın şiddete uğramadığı konusunda ısrarlı olabilir. Bu durumda mağdurun hayati tehlikesi yoksa:

- Muayene edilir ve tedavisi için ilk müdahale yapılır.
- Gerekli görülen laboratuvar tetkikleri, radyolojik tetkikler ve / veya konsültasyon istenir.
- Mağdura ilk olarak “şiddetin bir suç olduğu, onun hatası olmadığı ve kimsenin şiddete uğramayı hak etmediği” mesajı verilir. Aile içi şiddet hakkında bilgi verilerek şiddetle karşılaşması durumunda sağlık kuruluşuna başvurabileceği ve sağlık personelinin ona yardımcı olacağı açıklanır.
- “Rapor” düzenlenerek muayene bulguları kaydedilir.
- Kadın şiddete uğradığını beyan etmese de hekim şiddetten şüpheleniyorsa, hastane polisi bilgilendirilir.
- Reçetesi düzenlenerek, gerekiyorsa takip planı yapılarak taburcu edilir.

Mağdurun hayati tehlikesi varsa:

- Muayene edilir, vücudundaki travmalar belirlenir ve tedavisi için ilk müdahale yapılır.
- Gerekli görülen laboratuvar tetkikleri, radyolojik tetkikler ve/veya konsültasyon istenir.
- Hastane polisi bilgilendirilir. Hastanedeki polis noktası gerekli adli işlemleri başlatır.
- “Rapor” düzenlenerek muayene bulguları kaydedilir. Rapora “hayati tehlikenin olduğu” yazılır.
- Hasta tedavi için uygun servise yatırılır. Hastane koşulları hasta için yeterli değilse ve hekim tarafından gerekli görülürse hasta ileri bir merkeze sevk edilir.
- Kadının durumu uygun olduğunda “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kayıt Formu” doldurulur.

2.3.3 Hastanelerin Acil Servislerinde Şiddet Konusunda Özel Çalışmalar Yapan Birimler

Devlet Hastanelerindeki Sosyal Destek ve Kriz Müdahale Birimleri

Acil servise kriz ve intihar girişimi ile gelen hastalara, tıbbi tedavinin yanı sıra psikososyal destek sağlamak ve bu konuda sağlıklı bir veri tabanı oluşturmak amacı ile Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı tarafından “Acil Serviste İntihar

Girişimlerine Psikososyal Destek ve Krize Müdahale Programı” hazırlanmıştır. Program çerçevesinde aile içi şiddetle ilgili olarak da çalışmalar yürütülmektedir.

Bu program dahilinde pilot illerin pilot hastanelerinin acil servislerinde “Kriz Müdahale Birimleri” 01 Şubat 2006 tarihinden itibaren kurulmaya başlanmıştır. Pilot projede intihar girişimlerinin yanı sıra aile içi şiddet vakalarında da merkezlere yönlendirme yapılmaktadır. 2007 itibarıyla 49 ilin 82 pilot hastanesi acil servisleri bünyesinde bu program yürütülmektedir.

1. Pilot İller: Adana, Amasya, Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Edirne, Gaziantep, Giresun, Isparta, İçel, İzmir, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Muğla, Ordu, Sakarya, Tokat, Trabzon, Uşak, Van, Zonguldak, Aksaray, Kırıkkale, Bartın, Osmaniye, Düzce, Batman, Aydın.

2. Pilot İller: Sivas, Kocaeli, Şanlıurfa, Kastamonu, İstanbul, Tekirdağ, Hatay, Adıyaman, Burdur, Balıkesir, Konya, Yozgat, Bolu, Ankara, Erzurum, Artvin, Afyon

Üniversite Hastanelerindeki Krize Müdahale Merkezleri ve Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Özel Çalışmalar Yapan Birimler

Üniversite hastanelerinin acil servislerinde de krize müdahale merkezlerinde şiddete maruz kalan kadınlara yönelik psikososyal destek verilmektedir. Ayrıca, bazı üniversitelerde, örneğin Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesinde bu konuda özel birim oluşturulmuştur. Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Birimi Gazi Üniversitesinin Acil Servisinde Ocak 2005 tarihinde kurulmuş olup destek, araştırma, eğitim, uygulama ve danışma birimi olarak faaliyet göstermektedir.

Birimin amacı kadınların gerek ev, gerekse iş yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları fiziksel, cinsel şiddetin nedenlerini araştırmak, bu türde şiddete maruz kalmış kadınlara gereksinim duydukları desteği sağlamak, şiddeti uygulayan bireylere gerekli eğitimi sağlamak, kadınların ve şiddet uygulayıcılarının verilen destekler sonrası gelişimini gözlemlemek ve bu konularda danışmanlık hizmeti vermektir. Bu kapsamda, sağlık personelinin kadına yönelik şiddet konusunda duyarlılığının geliştirilmesi için de çalışmalar yürütül-

mektedir. Ayrıca şiddete maruz kalmış kadınlara ihtiyaç duydukları gerekli fiziksel ve psikolojik desteği vermek için faaliyetler yürütülmektedir. Birim, kadınlara yönelik şiddetin nedenlerini araştırma, bulma ve çözmeye yönelik çalışmalar da gerçekleştirmektedir.

2.4 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

Şiddete uğrayan veya bu riski taşıyan kadınlara yönelik sosyal hizmetlerin sunulmasının gerekliliği ve bu konuda devletlerin sorumluluğu, gerek ulusal kalkınma planlarında, gerekse ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve kararlarda ifade edilmektedir. Ayrıca, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde de uluslararası standartlarda sığınma evlerinin açılması ve danışmanlık ve destek hizmetlerinin geliştirilmesi konularında tedbirler ifade edilmektedir. Söz konusu Başbakanlık genelgesi kapsamında ilgili tüm tarafların katkıları ile KSGM tarafından hazırlanan ve 2007-2010 dönemini kapsayan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda da şiddet mağduru ve risk altındaki kadınlar için sunulması planlanan sosyal hizmetler, sorumlu kuruluşlar ve gerçekleştirileceği dönem yer almaktadır.

Bu çerçevede, şiddete uğrayan veya şiddet riski taşıyan kadınlara yönelik sosyal hizmetleri sunmakla görevli kamu kurumlarından biri, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile sorumlu kılınan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumudur (SHÇEK).

2.4.1 Teşkilatlanma

SHÇEK Genel Müdürlüğünde, aile içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik çalışmalar “Aile-Kadın ve Toplum Hizmetleri Daire Başkanlığı” tarafından planlanmakta ve yürütülmektedir. 2828 sayılı Kanun’a göre, SHÇEK’in taşra teşkilatında illerde “İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri” bulunmaktadır. İhtiyaç duyulan ilçelerde ise, “İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlükleri” kurulmaktadır. İl ve İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüklerinin kuruluş ve kadroları 2828 sayılı Kanun’un 14. maddesinde belirtildiği gibi hizmet alanlarına ve nüfus yoğunluklarına göre belirlenmektedir. İl ve İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlükleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Yönergesi’nde, her ilde İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile nüfus yoğunluğu,

yörede sosyal hizmet kuruluşu olması, ilçenin ile uzak oluşu ve sosyal hizmetlerin götürülmesinde öncelik arz eden yerlerden başlamak üzere belirtilen şartları taşıyan ilçelerde İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüklerinin kurulduğu belirtilmektedir.

Buna göre ülkemizde 81 İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ve 34 İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bulunmaktadır.*

Sosyal Hizmetler Müdürlükleri il ve ilçe sınırları içinde kadınlara yönelik sorunların çözümü için sosyal hizmet felsefesi doğrultusunda rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmak ve bu hizmetlerin geliştirilmesini sağlamakla görevlendirilmiştir. İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerinde Aile Hizmetleri, Korunmaya Muhtaç Çocuk Hizmetleri, Yaşlı Hizmetleri, Özürlü Hizmetleri, Genel Sosyal Hizmetler ile İdari ve Mali İşler Şubeleri bulunmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınlara yönelik çalışmalar Aile Hizmetleri Şubesinde gerçekleştirilmektedir.

* Rakamlar 15 Eylül 2008 tarihinde www.shcek.gov.tr adresinden alınmıştır.

SHÇEK bünyesinde aile içi şiddete maruz kalan veya risk altında olan kadınlara hizmet veren kuruluşlar aşağıda tanımlanmıştır.

2.4.2 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri

SHÇEK'nun 27 Mayıs 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 2828 sayılı Kanunu'nun 3. maddesinde "Sosyal Hizmetler"; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Yasanın aynı maddesinde kadın konukevleri, fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadınların psikososyal ve ekonomik problemlerinin çözümlenmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları olarak yer almaktadır.

Kadın konukevlerinde SHÇEK Kanunu gereğince hazırlanan ve 12 Temmuz 1998 tarih ve 23400 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunan "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği" uyarınca, fiziksel, cinsel, duygusal veya ekonomik istismara uğrayan kadınlara hizmet verilmektedir. Yönetmelik doğrultusunda, kadınların ve yanlarında getirdikleri çocukların sağlık, psiko-sosyal ve hukuki yardım, beslenme, giyim, eğitim, öğrenim, harçlık, ulaşım vb ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Kadın konukevlerinden, eşler arası anlaşmazlık nedeniyle evini terk eden ya da eşleri tarafından terk edilen ve bu sebeple yardıma ihtiyaç duyan kadınlar, fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğrayan kadınlar, boşanma ya da eşinin ölümü nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar, istenmeyen evliliklere zorlanan kadınlar, evlilik dışı hamile ya da çocuk sahibi olan

ve bu nedenle ailesi tarafından kabul edilmeyen kadınlar, daha önce uyuşturucu, alkol bağımlılığı olup bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş kadınlar, cezaevinden yeni çıkmış olup yardım ve desteğe ihtiyacı olan kadınlar ile kontrolleri dışında oluşan çevre koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar yararlanmaktadır.

Hizmet İlkeleri

Kadın konukevlerinde, kadınlar arasında toplumsal sınıf, etnik köken, din, mezhep, dil, meslek, medeni hal, siyasi düşünce, vb konularda ayırım gözetilmeksizin, konukevlerinin adreslerinin ve hizmet alan kadınlar hakkındaki bilgilerin gizliliği, güvenliği, şiddetsizlik, kendi kaderini tayin hakkı, hizmetlerin kadın personel tarafından yürütülmesi gibi kadın sığınmaevlerinin evrensel ilkeleri göz önünde bulundurularak hizmet verilmektedir.

Başvuru

12 Temmuz 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 23400 R.G. sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri

Yönetmeliğine göre, kadın konukevlerine kabulünü isteyen kadınlar; illerde il sosyal hizmetler müdürlüğüne, ilçelerde varsa ilçe sosyal hizmetler müdürlüklerine bir dilekçe ile başvuruda bulunabilirler.

Şiddete maruz kalmış kadın il sosyal hizmet müdürlüğüne başvurduğunda, kadın ile sosyal çalışmacı mülakat için ayrılmış bir odada görüşme yapmaktadır. Bu birimlerde başvuruyu alarak kadınlarla görüşmeyi gerçekleştiren sosyal çalışmacı genellikle kadın personeldir; çok ender olarak erkek sosyal çalışmacı da bu görüşmeyi yapmaktadır. Yapılan bu görüşmede, kadının kimlik bilgileri, yaşadığı şiddet olayına ilişkin bilgiler alınmaktadır. Sosyal çalışmacı, mesleki, teknik ve alan bilgi ve deneyimleri çerçevesinde başvuran kadın ile yaptığı görüşme neticesinde sosyal inceleme raporu hazırlamaktadır. Söz konusu rapor, kadının ikametgahına gidilerek değil, beyanı esas alınarak yapılan mülakat ve varsa dosya incelemelerine dayanılarak hazırlanmaktadır. Gizlilik ilkesi çerçevesinde, konukevine doğrudan başvuru kabul edilmediğinden, kadın konukevine başvurular il / ilçe sosyal hizmetler müdürlüklerince değerlendirilmektedir.

Sosyal hizmetler müdürlüğüne yapılan tüm başvurular değerlendirilmekte ve kadınların ihtiyaçları doğrultusunda rehberlik yapılmaktadır. Başvuranlardan bazıları yalnızca bilgi almayı isteyebilirken, bazıları hukuksal yardım ya da mali yardım talep edebilmektedir. Bu durumda kurum yetkilisi başvuran kadınları gereksinim duydukları konularda bilgilendirmektedir. Bazı durumlarda (maddi yardım talebi gibi) gerekli belgeler istenmekte ve gerekli süreç başlatılmaktadır. İl veya ilçe sosyal hizmetler müdürlüklerince; kadın konukevine kabulü için başvuran kadınlardan aile içi şiddete maruz kalmış olanlara, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına yazılı ihbarda bulunmaları konusunda rehberlik yapılmaktadır. Ayrıca hukuksal konularda bilgi almak isteyen kadınlara gerekli yönlendirme yapılmaktadır.

Kabul İşlemleri

Kadının, konukevine kabulüne karar verilmesi durumunda, bulunduğu ilde kadın konukevi olması ve kalmasında bir sakınca olmaması halinde, sosyal çalışmacı tarafından hazırlanan rapor yarım saat ya da bir saat gibi kısa bir süre içinde kadının

kabulü için konukevi müdürüne faks ile iletilir.

Kadının il sosyal hizmetler müdürlüğüne başvuruda bulunduğu ilde konukevi olmaması ya da mevcut konukevinde yer bulunmaması ya da kadının o ildeki konukevinde kalmasında güvenlik açısından sakınca bulunması halinde, bu durum mağdurun başka bir ilde bulunan konukevine yerleştirilmesi için SHÇEK Genel Müdürlüğüne bildirilmekte ve başvuruda bulunan kadınla ilgili olarak hazırlanan dosya Genel Müdürlüğe en kısa sürede iletilmektedir. İl sosyal hizmetler müdürlüklerince kuruluşlarda kalan kadın ve çocuk hareketliliğine ilişkin bilgi formları her ay SHÇEK Genel Müdürlüğüne bildirilmektedir. Böylece Genel Müdürlük düzenli olarak kendisine iletilen bu bilgiler ile hangi konukevinde kaç kadın ve çocuk kaldığını, hangi konukevinde yeni kabul için uygun yer olduğunu izleyebilmektedir. Kadının, Genel Müdürlükçe uygun görülen kadın konukevine, gerekli görülmesi halinde il emniyet müdürlükleri ile işbirliği ile güvenli bir biçimde gönderilmesi sağlanmaktadır. Kadınlara ilgili bilgi ve belgeler gizli tutulmakta, dosyalar gizlilik ilkesine uygun olarak düzenlenip saklanmaktadır.

Konukevine kabul işlemleri sırasında kadınların eksik belgelerinin tamamlanması ve bunun için gerekli işlemlerin yürütülmesinde, sosyal çalışmacılar tarafından kadınlara rehberlik, yönlendirme ve destek sağlanmaktadır.

SHÇEK'e Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin 11. maddesi gereğince, konukevine kabulü yapılan her kadın için aşağıda belirtilen bilgi ve belgeleri içeren bir dosya hazırlanmaktadır:

- a) Başvuru dilekçesi,
- b) Ön görüşme formu,
- c) Sosyal inceleme raporu,
- d) İl müdürünün onayı
- e) Nüfus cüzdan sureti ve vukuatlı nüfus kayıt örneği,
- f) Kadının bulaşıcı ve sürekli tıbbi bakım isteyen bir hastalığı bulunmadığı, ruh sağlığının yerinde olduğu, alkolik ve uyuşturucu madde bağımlısı olmadığına dair sağlık raporu,
- g) Kadının kuruluş kurallarına uyacağını bildirir taahhütname,
- h) Yapılan mesleki çalışmalara ilişkin raporlar,
- ı) Kadının sorunlarının çözümüne yönelik yapılan yazışmalar ile gerekli form, tutanak

ve diğer belgeler,

- i) Kuruluşa anneleri ile kabul edilen çocuklarla yapılan mesleki çalışmalara ilişkin raporlar,
- j) Kuruluştan ayrılacak kadın için son değerlendirme raporu,
- k) Kuruluştan ayrılan kadınlardan, izlenmesi gerekli görülenlerle yapılan mesleki çalışmalara ilişkin raporlar.

Şiddete uğrayan kadınların konukevlerine kabulleri çoğu kez acil biçimde yapılmaktadır; bu nedenle bu evraklar kadın konukevine yerleştikten sonra düzenlenebilmektedir.

Başvuru ve Kabul Saatleri

İl ve ilçe sosyal hizmetler müdürlükleri mesai saatleri içinde hizmet sunmaktadır. Bu nedenle şiddete maruz kalan kadınların bu birimlere doğrudan başvurusu ancak mesai saatlerinde gerçekleşebilmektedir.

Öte yandan, bu saatler dışında il / ilçe sosyal hizmetler müdürlüklerine ihbar edilen vakalar için, kadınların durumuna uygun tedbirler alınmaktadır.

SHÇEK'e Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin 18. maddesi uyarınca, kadın konukevlerinde hizmetin sürekliliğini sağlamak amacıyla hizmetin özelliği ve personel sayısı dikkate alınarak, nöbet sisteminin kadın konukevi müdürlüğüne düzenlenmesi gerekmektedir. Böylece, il sosyal hizmetler müdürü tarafından kuruluşa alınmasına karar verilerek konukevine gönderilen şiddet mağduru kadınların konukevlerine 7 gün 24 saat kabulüne imkân tanınmakta ve ilk kabul bölümlerine kabulleri yapılabilmektedir.

Kadınların Kuruluşa Kabul Edilecek Çocukları

Şiddete maruz kalan kadınların beraberindeki çocukları da konukevine kabul edilmektedir. Yönetmeliğin 20. maddesine göre, kadın konukevlerine, kadınların 0-12 yaş arasında bulunan kız veya erkek çocukları kabul edilmektedir. 12 yaşın üstünde olan kız veya erkek çocuklarının durumu meslek elemanlarınca değerlendirilmekte, annesi ile beraber kalmasının uygun olacağı değerlendirilen çocuklar konukevinde kalabilmekte, diğerleri SHÇEK'e bağlı, durumlarına uygun kuruluşlara yerleştirilmektedirler.

Konukevinde Kalış Süresi

SHÇEK'e Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin 12. maddesine göre, kadınların kuruluşta kalma süresi 3 aydır. Bu süre, düzenlenecek gerekçeli sosyal inceleme raporuna dayanılarak kuruluş müdürlüğüne teklifi ve İl Müdürlüğü'nün onayı ile bir defaya mahsus olmak üzere 3 ay süreyle uzatılabilir. Kadınların uzatma süresi bitiminde kuruluşta kalabilmeleri, sosyal inceleme sonuçları, il müdürlüğü'nün teklifi ve Genel Müdürlüğü'nün onayına bağlıdır.

Konukevine Kabul Edilecek / Edilemeyecek Kadınlar

SHÇEK'e Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin 8. maddesinde kadın konukevine kabul edilecek kadınlara ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu maddeye göre, durumları aşağıda belirtilen kadınlar konukevine kabul edilir:

- Eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle evini terk eden ya da eşleri tarafından terk edilen ve bu sebeple yardıma ihtiyaç duyan kadınlar,
- Fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğrayan kadınlar,
- Boşanma veya eşin ölümü nedeniyle

ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar,
d) İstenmeyen evliliklere zorlanan kadınlar,
e) Evlilik dışı hamile ya da çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından kabul edilmeyen kadınlar,
f) Daha önce uyuşturucu, alkol bağımlılığı olup, bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş kadınlar,
g) Cezaevinden yeni çıkmış olup, yardım ve desteğe ihtiyacı olan kadınlar,
h) Kontrolleri dışında oluşan çevre koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar.

Bahse konu yönetmeliğin 9. maddesinde kadın konukevlerine kabul edilmeyecek kadınların durumları açıklanmaktadır. Bu madde hükmüne göre, kadın konukevlerine durumları aşağıda belirtilen kadınlar kabul edilmez:

- a) Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı olan kadınlar,
- b) Fuhuşu meslek edinmiş kadınlar,
- c) Herhangi bir suç nedeniyle hükümlü olan veya adli mercilerce haklarında arama, yakalama, tutuklama kararı verilen kadınlar,
- d) Ruh sağlığı bozuk olan kadınlar,

- e) Zihinsel özürlü kadınlar,
- f) Korunmaya muhtaç çocuk tanımı içinde değerlendirilebilecek kadınlar.
- g) Korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlılar, beden fonksiyonlarında, günlük yaşama faaliyetlerini bağımsız yapmalarına engel olacak düzeyde özürlü olanlar, bulaşıcı ve sürekli tıbbi tedaviyi gerektiren ağır hastalığı olanlar ve benzeri özel ve sürekli bakıma ihtiyacı olan kadınlar.

Fuhuşu meslek haline getirmiş ancak, bunu terk etmek isteyen ve baskı altında olduğunu beyan eden kadınların durumu meslek elemanlarınca değerlendirilerek konukevlerine kabulleri yapılabilmektedir.

Konukevlerinde Uygulanan Kurallar

Söz konusu yönetmelik gereği, kadın konukevlerinin adres ve telefon numaraları gizli tutulmakta, kuruluşu tanıtan tabela asılmamakta, yerinin belirlenmesine neden olacak temel atma törenleri gibi kutlama, etkinlik veya toplantı yapılmamakta, ziyaretçilere kapalı tutulmakta, yerinin kolayca bulunmasını önlemek amacıyla bulunduğu ilçe ve mahalle adı belirtilmeden sadece il adı kullanılarak anılmakta ve resmi yazışmalarda adı bu şekilde yer almaktadır.

Gerektiğinde ve zorunlu hallerde, valilik ve il müdürlüklerinin adres, telefon ve faks numaraları verilmektedir. Kadınlarla ilgili bilgi ve belgelerin hiçbir şekilde açıklanmayacağı da hükme bağlanmaktadır. SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanarak tüm valiliklere gönderilen 12.07.2001 tarih ve 2001/014 sayılı genelgede konukevlerinde gizlilik ilkesinin uygulanması gereği bir kez daha vurgulanmıştır.

Öte yandan konukevinde kalan kadınların, kuruluşun güvenliğinin ve işleyişinin sağlanması için uymaları gereken kurallar, söz konusu yönetmeliğin 14. maddesinde ele alınmaktadır. Kuruluştaki kaldıkları süre içinde kadınların uymaları gereken kurallar aşağıda belirtilmektedir:

- a) Kuruluş adres ve telefon numarasını gizli tutmak, kuruluştan ayrıldıktan sonra da bu kurala uymak,
- b) Kuruluş hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülebilmesi için kurul tarafından hazırlanan programlar çerçevesinde kendilerine verilecek temizlik, çocuk bakımı, mutfak işleri ve benzeri görevleri yerine getirmek,
- c) Kuruluştaki kalan diğer kadın ve çocuklara, fiziksel, duygusal, cinsel tacizde bulunmamak,
- d) Kuruluştaki kalan diğer kadınların para

ve eşyalarına, kuruluşun araç, gereç ve eşyalarına zarar vermemek,

- e) Kuruluşa ziyaretçi kabul etmemek,
- f) İzin almadan kuruluştan ayrılmamak,
- g) Kuruluş içinde ve dışında alkol ve uyuşturucu madde kullanmamak, alkollü olarak kuruluşa gelmemek,
- h) Devletin itibarını düşürecek ya da görevlilerin onurunu zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmamak, kuruluş aleyhine propaganda yapmamak, kuruluş görevlileri ve kadınlar hakkında asılsız ve onur kırıcı haber yaymamak, kuruluşa fotoğraf makinesi, kamera, teyp ve benzeri kayıt cihazları sokmamak.

Ayrıca, konukevine gelen kadınların yanlarındaki cep telefonu, kayıt cihazı gibi aletler emanete alınmaktadır. Teknolojik gelişmeler cep telefonu ile görüşme sırasında görüşülen kişinin adresinin tespit edilebilmesine yol açabilmektedir. Bu nedenle, kadınların can güvenliğini sağlamak için, cep telefonu vb cihazlar emanete alınmaktadır. Kadın sokağa çıktığında cep telefonu kendisine verilmekte ve konukevine girdiğinde yine telefonu teslim alınmaktadır.

Kadın, konukevinde kaldığı müddetçe temel kurallara uymakla yükümlüdür. Bu

kurallara uyum, can güvenliğini sağlamak açısından önemsenmektedir. Kuralların ihlali durumunda, sözlü ve yazılı uyarı almaktadır.

Konukevinin huzur ve sükûnunu, çalışma düzenini bozan davranışlarda bulunan, kuruluş hizmetlerini gereğince yürütmeyi güçleştiren ve bu yönetmelik gereğince, idarece konulan kurallara uymayan kadınlara uyarı cezası verilip, tutum ve davranışlarında daha dikkatli olmaları gerektiği yazılı olarak kendilerine bildirilmekte; ilgili meslek elemanlarınca sorunları nedeniyle kuruluşa uyum göstermeyen kadınların durumları ayrıntılı olarak ele alınıp sorunlarının çözümüne, kuruluşa uyumlarının sağlanmasına yönelik mesleki çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan mesleki çalışmalar ve uyarıya rağmen, aynı tutum ve davranışlarını yineleyen kadınlara ikinci kez uyarı yapılmaktadır. İki kez uyarı cezası aldığı halde, tutum ve davranışlarını sürdüren kadınlar hakkında gerekçeli bir rapor düzenlenerek, kuruluştan çıkarılmaları hususu il müdürlüğünün onayına sunulmaktadır. Ancak, işlenen fiilin niteliğine göre disiplin kurulu uyarıya gerek kalmaksızın çıkarma kararı verebilir. Verilen bu karar il müdürlüğünün onayına sunulur. Kuruluş tarafından çıkarılan

kadınlar SHÇEK'e bağlı kadın konukevlerine tekrar alınmaz. Bu tür disiplin işlemleri yönetmeliğin 15. maddesine göre oluşturulan Disiplin Kurulu tarafından yürütülür.

Konukevlerinde Yürütülen Mesleki Çalışmalar

Söz konusu Yönetmelik gereği, kadın konukevlerinde, sosyal hizmetler ve psikoloji alanında yüksek öğrenim yapmış bir müdür, ihtiyaca göre sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, hemşire, genel idare, yardımcı ve teknik hizmetler sınıfından tercihen kadın personelin görevlendirilmesi uygun görülmektedir.

Sosyal Hizmetler Kurulu

Kadın konukevlerinde, mesleki çalışmaları koordineli bir şekilde yürütmek üzere sosyal çalışmacı, psikolog ve çocuk gelişimcisi tarafından oluşan bir sosyal hizmet kurulu kurulmaktadır. Yönetmeliğin 6. maddesine göre ayda en az bir kez toplanması gereken sosyal hizmetler kurulunun görevleri şu şekildedir:

- a) Kuruluşa gönderilen kadınların kuruluştaki kalmaları, kalış süreleri, kalış sürelerinin uzatılması ve çıkarılmalarına ilişkin tartışma ve değerlendirme toplantıları yapmak,
- b) Kuruluştaki istihdam edilen personelin,

kuruluş hizmetlerinden yararlanan kadınlarla ilişkilerinin düzenlenmesi amacıyla eğitimlerine yönelik programları hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek,

c) Kuruluş hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülmesi için gerekli plan ve programları hazırlamak ve uygulamak,

d) Üniversitelerle işbirliği yapılarak kadın eğitimi, sorunları ve çözümüne ilişkin yapılan inceleme ve araştırmalardan yararlanmak, sorunlara gerçekçi çözüm yollarının önerilebilmesinde etkili olabilecek kişi ve kuruluşlarla görüş alışverişinde bulunmak,

e) Kuruluşta kalan kadınlardan gerekli görülenlerin durumu ile ilgili tartışma ve değerlendirme toplantıları yapmak, gerekli kayıtları tutmak, raporları düzenlemek,

f) Kadınların eğitimine ilişkin programları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ya da gönüllü kişi ve kuruluşların olanaklarından da yararlanarak hazırlamak, müdürün onayından sonra uygulamak ve değerlendirmek

g) Çocuğu ile kabulü yapılan kadınların uygun görülmesi halinde çocukları hakkında ilgili kanunlar uyarınca gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak,

h) Kuruluşun yıllık çalışma rapor ve programlarını hazırlamak, uygulamadan alınan sonuçları değerlendirmek, çalışma ve değerlendirme raporlarını kuruluş müdürlüğüne sunmaktır.

Yürütülen Çalışmalar

Konukevi personelinin görev ve yetkilerinin açıklandığı yönetmeliğin 7. maddesine göre, sosyal çalışmacı ve / veya psikolog, kuruluşa kabulü yapılan kadınlara gerekli evrakı hazırlamakla, kuruluşu tanımaları, kuralları öğrenmeleri ve uyum sağlamalarında yardımcı olmakla yükümlüdür. Bu çerçevede, kuruluşa gelen kadına kalacağı yatak, kullanacağı dolap, banyo, mutfak gibi yerler gösterilir ve kurumda kalan diğer kadınlarla tanıştırılır. Sosyal çalışmacı ve / veya psikolog, konukevinin kurallarını, gizlilik ilkesini ve toplu yaşam kurallarını açıklar. Kadına, kuruluş ilkelerine ve kurallarına uyacağına dair bir taahhütname imzalatılır.

Konukevlerinde sosyal çalışmacılar ve psikologlar, kadınlarıyla yaptıkları görüşmelerle, kadınların yaşadıkları sorunları, öncelikli ihtiyaçlarını ve konukevinden beklentilerini tespit etmekte, sorunlarının giderilmesine ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik mesleki çalışmalar yürütmektedirler.

Bu çalışmalar ile;

- Şiddete uğrayan kadınlarda şiddet sonucu ortaya çıkan umutsuzluk, değersizlik, suçluluk, utanç ve korku gibi duyguların aşılması, özgüven ve

özsaygının yeniden yapılanması, yeni yaşam seçeneklerini sağlıklı biçimde belirleyebilmeleri yönünde psikolojik destek,

- Barolar ile işbirliği yapılarak hukuksal rehberlik ve danışmanlık sağlanması, (Örneğin, eğer kadın kendi rızası ile boşanmak istiyorsa ya da hukuki haklarını arayacağı bir durumu varsa, o ildeki barodan adli yardım talebinde bulunabileceği konusunda rehberlik yapılmaktadır.)

- Aile veya eşle bir araya gelmeyi tercih etmeleri durumunda, aile danışma merkezleri ve toplum merkezleri ile de işbirliği sağlanarak, ailenin şiddet içermeyen bir ortam haline gelmesi ve çocukların şiddetten uzak, sağlıklı bir ortamda yetişmesi için aile ilişkilerinin sağlıklı yürütülebilmesinin sağlanması ve izleme faaliyetlerinin sürdürülmesi,

- Kendilerine yeterli olabilecekleri bir iş ve meslek edinmelerinde gerekli önlemlerin alınması, (Bu çalışmalar kapsamında, daha kolay ve daha iyi işler bulabilmeleri ve sosyo-ekonomik düzeylerinin yükseltilmesine yönelik yaygın eğitim, işgücü eğitimi ve benzeri eğitim olanakları sağlayan kurum ve kuruluşlardan haberdar edilerek yönlendirilmeleri ve gerekli görülen kamu ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği sağlanması yer almaktadır).

Öte yandan, kadın konukevlerinde kalan ve hiçbir yerden geliri bulunmadığı ya da geliri olup da temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu sosyal inceleme raporu ile saptanan kadınlar ve çocuklara yönetmelikte belirtilen usûl ve esaslara göre harçlık verilmektedir.

Kadın, konukevinde kaldığı sürece, güçlendirilmesinin sağlanması amacıyla, kendi kararlarını kendisinin vermesi ve kendi işlerini kendisinin yapması için teşvik edilmektedir. Ancak, kadının okuma yazması yoksa, bulunduğu ili tanımıyorsa ya da ciddi bir sorunu var ise, kendi işlerini takip ederken (iş bulma, mahkeme ya da tedavi süreci, doğum yapma gibi) bazen konukevinde kalan bir başka kadın ya da kurum personeli kadına eşlik edebilmektedir.

Kadının konukevinden ayrılıp kendi evini tutması sürecinde, kadın konukevi müdürlüğünün yazılı teklifi ile, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan kira yardımı yapılabilmektedir. Şiddete uğramış kadının eşinin ya da yakınlarının SHÇEK'in il/ilçelerdeki birimlerine başvurarak kadına ilişkin bilgi istemeleri durumunda, gizlilik ilkesi ve kadının kendi

kaderini tayin etme hakkı gözetilerek değerlendirme yapılmaktadır. Bu çerçevede, kadının yakınlarına hangi konukevinde kaldığına ilişkin bilgi verilmemekte, kendilerine İl Emniyet Müdürlüğü'nün Kayıp Şahıslar Şubesine başvurmaları gerektiği bildirilmektedir. Emniyet ya da adli birimlerce bilgi istenmesi durumunda, kadının SHÇEK' e bağlı bir kuruluştaki bulunduğu bildirilmekte ancak hangi konukevinde kaldığına ilişkin bilgi verilmemektedir. Gerekli durumlarda resmi makamlara irtibat için il sosyal hizmetler müdürlüğü'nün adres ve telefonu bildirilmektedir.

“Kadının kendi kaderini tayin hakkı” çerçevesinde, eşinin ya da yakınının kendisi ile temas kurmaya çalıştığına ilişkin bilgi konukevinde kalan kadın ile de paylaşılmaktadır. Eğer kadın, kendisiyle temasa geçmek isteyen yakınlarıyla görüşmek istemiyorsa, konukevinde kaldığı müddetçe kimseyle görüşmemesi temin edilmektedir. Eğer kadın bu talebe olumlu yanıt veriyorsa, kadına konukevinde kalanların güvenliliği açısından gizlilik ilkesi tekrar hatırlatılarak uygun koşullarda (konukevi dışında) yakınlarıyla görüşmesi temin edilmektedir. Gerektiğinde aile danışma merkezlerine havalesi sağlanmaktadır.

Ayrılma İşlemleri

Konukevinde kalan kadınların, konukevinde kalma süresi dolsa dahi eğer sorunları çözülmemişse ve kalmak istiyorsa, sorunları çözülmeye kadar kuruluştaki kalabilmektedir. Konukevinden ayrılmak isteyen kadınlar bir dilekçe vererek istedikleri zaman ayrılmaktadırlar. Kadın ayrılırken, kadının kuruluştaki kalması için alınan onayın iptâli yapılmaktadır.

Bazı durumlarda kadınlar ayrıldıktan bir süre sonra konukevinde yeniden kalmak için başvurabilmektedirler. Kadının durumu yeniden değerlendirilerek başvurusu kabul edilebilmektedir.

2.4.3 ALO 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile hizmet veren SHÇEK Genel Müdürlüğüne bağlı sosyal hizmetler müdürlüklerinin doğrudan ilgilendiği bir konu olan ihmal ve istismar olaylarına anında müdahale etmek ve gerekli psikolojik, sosyal ve yasal işlemlerin başlatılmasını sağlamak ve kamuoyunu bu konuda duyarlı hale getirmek amacıyla 2002 yılından beri acil yardım hattı bulunmaktadır.

İlk olarak 28 Haziran 2002 tarih ve 017 sayılı SHÇEK Genel Müdürlüğü Genelgesi ile kurulan ve 183 Alo Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Hattı adı altında Türk Telekomünikasyon A.Ş. tarafından SHÇEK'e tahsis edilen telefon hattı, 20 ilde (Ankara, İstanbul, Adana, Mersin, Bursa, Antalya, Samsun, Diyarbakır, Şanlıurfa, Kocaeli, Zonguldak, Erzurum, Denizli, Kayseri, Malatya, Sivas, Trabzon, Eskişehir, Mardin) faaliyete geçmiştir. Bu acil telefon hattının yaygın bir şekilde kamuoyuna duyurulmasının ardından artan talepleri karşılamak için 23 Temmuz 2003 tarihinde 183 HATTI Genelgesi yayınlanmıştır. Bu genelge ile 20 ilde yürüten faaliyetler sona erdirilerek, merkezi Ankara'da olan ve Türkiye'deki tüm illerden gelen başvuruları cevaplayan "ALO 183 AİLE, KADIN, ÇOCUK VE ÖZÜRLÜ SOSYAL HİZMET DANIŞMA HATTI" kurulmuştur. 2006'dan itibaren SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği bünyesinde hizmet vermektedir. ALO 183 Hattı, şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık hizmetleri sunmak ve yararlanabilecekleri hizmet kuruluşları konusunda bilgilendirerek, gereksinim duydukları hizmet türüne en kısa zaman-

da ulaşmalarını sağlamak amacıyla çalışmaktadır.

Bu hizmetin verilmesi için dört hat tahsis edilmiştir. Gelen başvurulara Ocak 2007 tarihinden itibaren 7 gün 24 saat sosyal hizmet uzmanları tarafından cevap verilmektedir. Bu hatta görevli 7 sosyal hizmet uzmanı, 2 psikolog vardiyalı olarak görev yapmaktadır. İki uzman 24 saat süreyle gelen başvuruları yanıtlamaktadır. Ayrıca mesai saatlerinde bir sosyal hizmet uzmanı sorumlu olarak görev yapmaktadır.

ALO 183 Hattı arandığı zaman başvurular alınmakta ve kaydedilmektedir. Öncelikle arayan kişi hakkında bilgi alınmaya çalışılmaktadır. Başvuranın eğitim durumu, ihtiyacı, ihtiyacının aciliyeti öğrenilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte, başvuran kişi kimliğini açıklamadan da danışma hizmeti alabilmektedir. Bu hattı arayan kadınlara hukuki, psikolojik yardım yapılmakta ve sığınma taleplerine karşılık il sosyal hizmetler müdürlükleri bünyesinde yer alan kadın konukevleri, toplum merkezleri ve aile danışma merkezlerinin çalışmaları hakkında bilgi aktarılarak, ihtiyaç duymaları halinde buralara müracaat

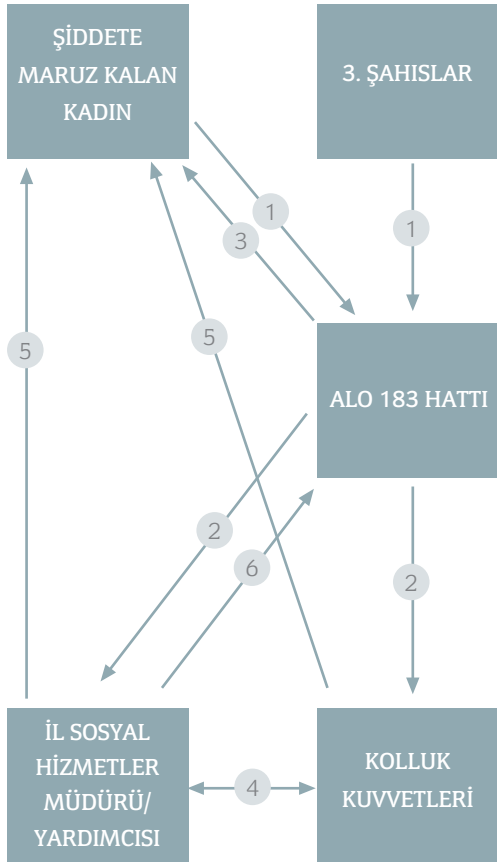
edebilecekleri bildirilmekte ve rehberlik yapılmaktadır. Ayrıca kadına yasal hakları hakkında bilgi verilmekte ve ihtiyaç duydukları destek ağlarına yönlendirilmektedir. Örneğin hukuki desteğe ihtiyacı olan kadınlar, buldukları ildeki baronun adli yardım bürosuna ya da varsa kadın danışma merkezine yönlendirilmektedirler. Şiddete maruz kalmış kadınlarda ortaya çıkan umutsuzluk, değersizlik, suçluluk, utanç ve korku gibi olumsuz duyguların yenilmesine yönelik psiko-sosyal danışmanlık konusunda da yönlendirme yapılmaktadır.

Hatta gelen başvuru acil bir müdahaleyi gerektiriyorsa özellikle acil barınma ihtiyacı varsa, o ildeki sosyal hizmet müdürlüğü (eğer mesai saatleri dışında ise icapçı) ile temasa geçilerek bilgi verilmektedir. Daha sonra il müdürlükleri o vakayla ilgili olarak "Acil Müdahale Formu"nu düzenleyerek ALO 183 Hattına iletilmek üzere göndermektedirler. Bu formda, vakanın il müdürlüklerine bildiriliş tarihi ve saati, ne

tür tedbir aldıkları, müdahalenin gerçekleştirilme zamanı, hali hazırda kadının ve varsa çocuklarının nerede olduğu bilgileri yer almaktadır. Böylece, hattaki meslek uzmanları vakaların akıbetini öğrenmektedirler.

Olağanüstü hallerde, acil müdahale ekiplerinin ihtiyaç duyabileceği kolluk güçlerinin desteği için, il emniyet müdürlüğü veya il jandarma komutanlığı ile işbirliğine gidilmektedir.

Hatta başvuran kadın, dışarı çıkamayacak durumda ise kendisine en yakın kolluk kuvveti de aranabilmektedir. Bazı durumlarda kadına ulaşılacak telefon numarası alınmakta ve daha sonra tekrar aranarak rehberlik yapılmaktadır. Örneğin, kadın bulunduğu ildeki adli yardım bürosuna yönlendirilmekte, orada yaptığı görüşme neticesinde aldığı karara bağlı olarak farklı seçenekler hakkında bilgilendirilmek üzere tekrar aranabilmektedir.

Şekil 4. Acil Durumlarda Yürütülen İşlemler

1 Şiddete maruz kalan kadın ya da bunu gören / bilen 3. şahıslar ALO 183 Hattını 24 saat arayabilir.

2 Acil müdahale edilmesi gerekli durumlarda, ALO 183 Hattında görevli

meslek uzmanı il sosyal hizmetler müdürüne telefon ile ulaşarak durum hakkında bilgi vermektedir. Bazı durumlarda, kadının bulunduğu yerdeki karakol da aranarak bilgi verilmekte ve müdahale edilmesi istenebilmektedir.

3 Şiddet mağduru kadınla ALO 183 Hattındaki görevliler tekrar iletişime geçerek bilgi ve destek verebilmektedirler.

4 Kadının bulunduğu ildeki il sosyal hizmetler müdürlüğü ve ilgili kolluk birimleri irtibata geçmektedirler.

5 İl sosyal hizmetler müdürlüğü gerekli durumlarda kolluk kuvvetleri ile birlikte kadını bulunduğu yerden almakta ve uygun bir kuruma yerleştirmektedir.

6 İl sosyal hizmetler müdürlüğü tarafından kadının akıbeti hakkında ALO 183 Hattının bağlı olduğu Müşavirliğe bilgi gönderilmektedir.

2.4.4 Toplum Merkezleri ve Aile Danışma Merkezleri

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3. maddesi gereğince açılan "toplum veya aile danışma merkezleri", toplumun ve ailenin gelişmesi için; bireyin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, gerekirse diğer kuruluşlar ve gönüllülerle işbirliği içerisinde sunmakla görevli bulunan ve diğer sosyal hizmet kuruluşlarının yoğunluğunu azaltmayı amaçlayan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır. SHÇEK'e bağlı 42 ilde 79 adet toplum merkezi bulunmaktadır.*

2828 sayılı Kanununun 9. ve 15. maddelerine dayanılarak çıkartılan ve 11 Temmuz 2000 tarihinde yürürlüğe giren SHÇEK'e Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği gereğince toplum merkezlerinde, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunulmakta, eğitimi destekleme çalışmaları, yetişkinlerin bilgi, bilinç ve beceri düzeylerini artırmaya yönelik eğitim çalışmaları, meslek edindirmek ve gelir kaynakları yaratmak için çalışmalar yapılmaktadır. Toplum merkezlerinde, kadına yönelik şiddet konusundaki faaliyetler, önleyici çalışmalar olarak yürütülmektedir. Dezavantajlı bölgelerde kurulan bu merkezlerde, kadının toplum hayatına katılımını sağlamak için, ilk

etapta, geleneksel yapı içerisinde kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rollerine uygun olduğu düşünülen dikiş nakış kursları aracılığı ile kadınlara ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalarla eş zamanlı olarak, kadının birey ve kadın kimliğini öne çıkaran eğitim programları, faaliyetler ve grup çalışmaları yürütülmektedir.

Toplum merkezlerinde, kadının toplumsal cinsiyeti nedeniyle ön plana çıkan ve kadının kendisi tarafından da öncelikle benimsediği anne ve eş rollerinde yaşadığı sorunların çözümüne yönelik olarak, "Anne-Çocuk Eğitim Programı" yürütülmektedir. Bu Programda, eşler arası çatışma çözme eğitimi, grup çalışmaları ve kişisel çalışmalar yapılmaktadır.

Anne ve eş rollerine uygun olarak, aile içi ilişkilerini düzenlemek üzere beceri kazanan ve kapasiteleri artan kadınların birey ve kadın kimliğini güçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda, Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı ile çeşitli seminerler, konferanslar, paneller, söyleşiler ve eğitim toplantıları düzenlenmektedir.

Ayrıca, bireylerin bilgi, bilinç ve beceri düzeylerini arttırmaya yönelik eğitim programları ve kadınlara yönelik gelir getirici çalışmalar kapsamında Ev Kadını Destekleme Projesi, Evde Çocuk Bakıcılığı Projesi, çeşitli mesleki kurslar (halıcılık,

* Rakamlar 15 Eylül 2008 tarihinde www.shcek.gov.tr adresinden alınmıştır.

dikiş, nakış, ebru, bilgisayar, yaşlı bakımı, hasta bakımı, vb.), kermes ve sergiler, v.b. projeler yürütülmekte, Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı, Benim Ailem, Aile Çocuk Eğitimi, İşlevsel Yetişkin Okuma Yazma Programı ve Baba Destek Eğitim Programı uygulamaları sürdürülmektedir.

Toplum merkezlerinde, aile içi şiddete uğramış kadınlara yönelik çeşitli hizmetler de verilmektedir. Kadınlara merkezin temel amaçları doğrultusunda psikolojik, hukuksal danışmanlık ve ekonomik yardımlar yapılmakta, kadın konuk evlerinde kalma talebi olan kadınlar değerlendirilerek ilgili birimlere yönlendirilmektedir. Eğer kadının barınma talebi varsa İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne yönlendirilmekte; boşanma isteği varsa ya da Ailenin Korunmasına Dair Kanundan yararlanma gibi hukuksal talepleri varsa, kurumda kadrolu bir avukat varsa ya da gönüllü bir avukat geliyorsa onun aracılığıyla baronun kadın danışma merkezine veya adli yardım bürosuna yönlendirilerek oradan destek alması sağlanmaktadır. Kadının kocasına ulaşıp, bireysel destek alması için yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Eğer koca ile doğrudan temas kurulması mümkün olamıyorsa, eşi vasıtasıyla, psikolojik destek alması için yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Kadının aynı, nakdi yardım talebi olması durumunda, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne yönlendirilerek Sosyal Yardım-

laşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yararlanması için rehberlik yapılmaktadır.

Aile Danışma Merkezi Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliğe göre, Aile Danışma Merkezlerinde, aile yaşamını korumak, desteklemek ve sorunlarının çözümüne yardımcı olmak amacıyla aile bireylerine yönelik koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, tedavi ve rehabilite edici hizmetlerin yanı sıra rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. SHÇEK'e bağlı 37 ilde 41 adet "Aile Danışma Merkezi" bulunmaktadır.*

Aile danışma merkezi, ailenin karşılaştığı toplumsal, ekonomik, psikolojik, hukuksal sorunlara, eşler arası uyumsuzluklara ve ebeveyn-çocuk ilişkisinden doğan sorunlara çözüm bulmada yardımcı olmakta, yeni evlenecek çiftlere aile sisteminin oluşturulmasında danışma ve rehberlik hizmeti vermektedir. Merkezlerde, aile bireylerinin bilgi ve bilinç düzeylerinin yükseltilmesi, sorunlarını tanıma ve çözme potansiyellerinin geliştirilmesi, sağlıklı bir aile yaşamının sürekliliğinin sağlanması yönünde hizmet verilmektedir. Bu hizmetler, aile görüşmeleri, eğitici danışmanlık, grup çalışmaları, bilgilendirmeye yönelik söyleşiler, seminerler, eğitici çalışmalar şeklinde yürütülmektedir.

Bu merkezler mesai saatlerinde çalışmaktadır. Gerekli durumlarda hafta sonu

* Rakamlar 15 Eylül 2008 tarihinde www.shcek.gov.tr adresinden alınmıştır.

da (Cumartesi günü için) randevu verilmektedir.

Merkezin sunduğu hizmetlerden yararlanmak isteyen kişiler, merkeze telefon edip randevu alarak ya da doğrudan merkeze gelerek meslek elemanlarıyla görüşebilmektedirler.

Merkezlere başvuruyu sadece kadın yapabildiği gibi, eşi ya da ailesindeki başka bireylerle birlikte yapabilmektedir. Ayrıca, Aile Mahkemesi ve Çocuk Mahkemesi hakimleri de gerekli gördükleri durumlarda, aile bireylerini bu merkezlere yönlendirebilmektedir.

Aile bireyleri ile yapılan çalışmalar belli bir süreyi alacağı için duruma göre ilk başvuruda uygun bir meslek elemanı görevlendirilmektedir. Ailenin ve bireylerin yaşadığı sorun hangi konu üzerinde yoğunlaşıyorsa ona uygun bir meslek elemanı aileyle çalışmaya başlamaktadır. Örneğin çocukları olan, çocuk odaklı problemler yaşayan bir aileyse, aile ile çocuk gelişimci birlikte çalışmakta; psikolojik sorunların, travmaların yaşandığı bir aileyse psikolog çalışmaktadır. Merkezde aile terapisi eğitimi almış bir meslek elemanı varsa ve ailenin aile terapisi yapılmaya uygun bir yapısı varsa ve bunu istiyorlarsa o konunun uzmanı personel çalışmaya başlamaktadır.

Merkezde yürütülen çalışmalar, oturumlar halinde gerçekleştirilen ve uzun zaman alan çalışmalardır. Sorunun niteliğine bağlı olarak görüşmelere tüm aile ya da eşler çağrılabilir. Görüşmeler bazı durumlarda sadece kadın ile sürdürülebilmektedir. Çalışmaların sonunda aile bireyleri ileriye dönük bir karar vermektedirler. Bu karar örneğin, ailenin durumunu daha iyi bir hale getirmek, ya da olduğu gibi korumak, ya da yeni bir yapıya dönüştürmek yönünde olabilir. Bu aşamada merkezin amacı, aile bireylerinin bu süreçten en az zarar görmelerini sağlamak üzere onlara destek olmaktır. Eğer boşanma kararı verildiyse, buldukları ildeki baroya yönlendirilmekte; ekonomik desteğe ihtiyaç varsa, bu konuda rehberlik yapılmakta; eğer psikolojik sorunu varsa ve doktor yardımı alınması gerekiyorsa ilgili kurumlara yönlendirilmektedirler. Aile Danışma Merkezi Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik'te merkezin, psikolojik sorunları saptanan bireyleri, işbirliği içerisinde çalıştığı üniversitelerin psikiyatri servislerine ya da sağlık kuruluşlarına yönlendireceği belirtilmektedir.

Çiftlerle yapılan çalışmalarda eğer eşler arasında şiddet uygulamasının olduğu belirlenirse, şiddet uygulayan kişi ile çalışmanın sonuna kadar eşine şiddet

uygulamayacağı konusunda taahhütte bulunduğu bir sözleşme yapılmaktadır. Çalışma sürecinde öfke kontrolü üzerinde durulmakta ve şiddet davranışının değiştirilmesi için destek sunulmaktadır. Eğer verilen taahhüte rağmen şiddet ortaya çıkarsa, şiddet uygulayan kişi bireysel destek alması için sağlık kuruluşlarının psikiyatri servislerine yönlendirilmektedir. Deneyimler, eğer aile içi şiddet varsa şiddet uygulayan taahhütte bulunsa dahi şiddetin tekrar ettiğini ortaya koyduğu için genellikle şiddet uygulayan bireyler merkezdeki çalışmalara katılmadan önce sağlık kuruluşlarına yönlendirilmektedir.

Şiddete maruz kalan kadınlar barınma ihtiyacı için merkeze başvurduğu zaman İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne yönlendirilmektedir. Ayrıca yasal hakları konusunda bilgi almaları için buldukları ildeki baronun adli yardım bürosuna veya (varsa) kadın danışma merkezlerine yönlendirilmektedirler.

2.4.5 Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri

SHÇEK'in 2828 sayılı Kanunu uyarınca oluşturulmaya başlanılan Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri, duygusal, cinsel ve / veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve / veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla

rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı; bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

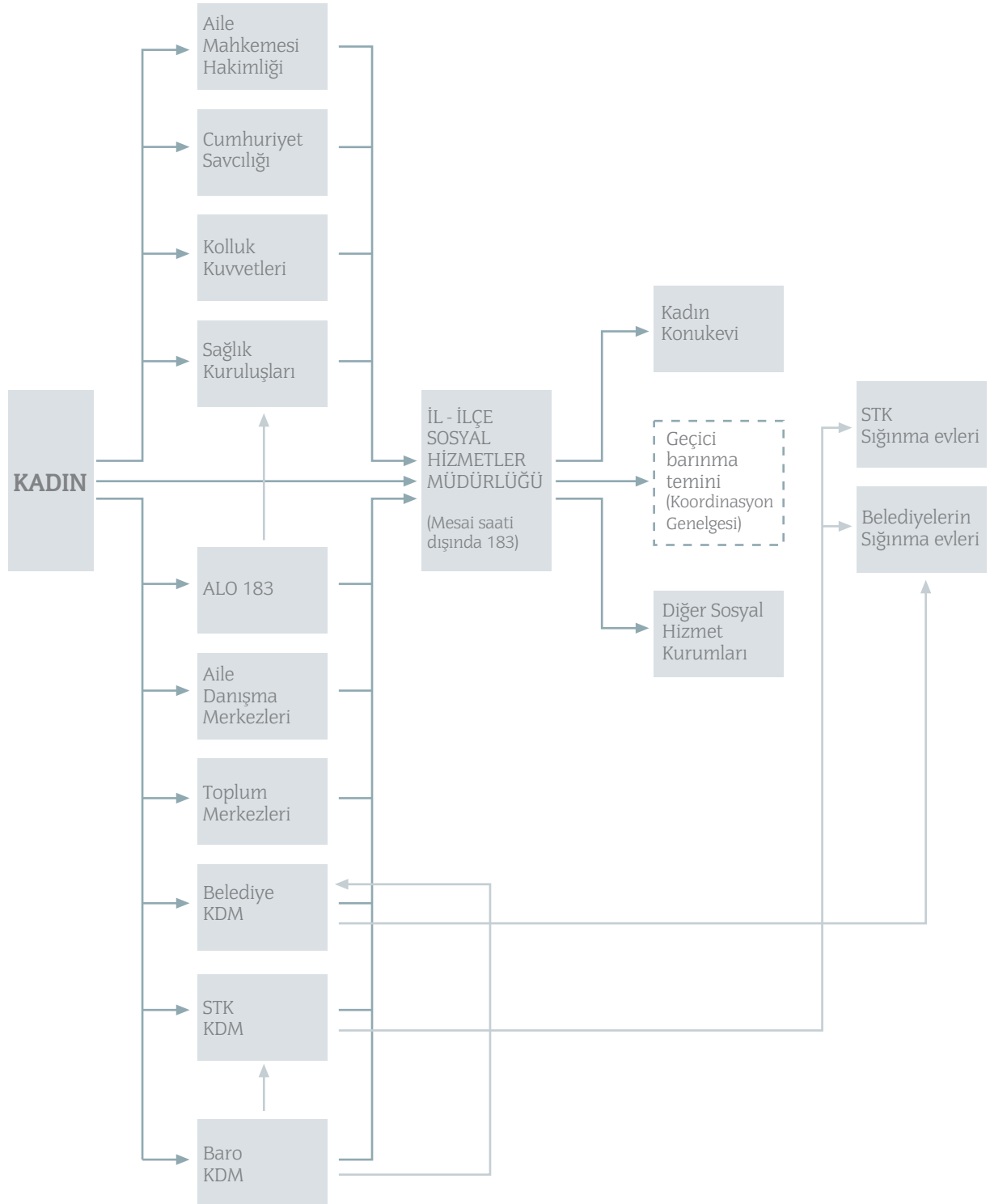
18 yaş altında ve şiddet ya da cinsel istismara maruz kalmış olan kız çocuklarına bu merkezlerde hizmet sunulmaktadır. Özellikle çocuk annelerin bakım ve rehabilitasyonu bu kurumlarda gerçekleştirilmektedir. Bu kuruma sevkler de sosyal hizmet müdürlüklerince yapılmaktadır.

2.4.6 Çocuk ve Gençlik Merkezleri

2828 sayılı Kanun uyarınca kurulan Çocuk ve Gençlik Merkezleri; eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalışan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Bu kuruluşlarda, cinsel ve fiziksel istismara maruz kalan kız çocukları geçici süre ile barınabilmektedirler. Bu kuruma sevk il sosyal hizmetler müdürlükleri tarafından yapılmaktadır.

BARINMA HİZMETİ

Şekil 5. Şiddete Maruz Kalan Veya Risk Altındaki Kadına Sunulan Barınma Hizmeti

2.5 Barolar

1136 sayılı ve 19 Mart 1969 tarihli Avukatlık Kanunu'nda, baroların kuruluş ve nitelikleri arasında “insan haklarını savunmak” yer almaktadır. Bu doğrultuda, barolar tarafından adli yardım yönetmelikleri, kadın hakları kurulu ve kadın hukuku komisyonu ile kadın danışma merkezleri yönergeleri oluşturulmuştur.

Bu bölümde şiddet mağdurlarına barolar tarafından sunulan adli yardım ile danışma ve yönlendirme hizmetleri ele alınacaktır.

2.5.1 Şiddet Mağdurlarına Sunulan Adli Yardım Hizmetleri

30 Mart 2004'te yayınlanan Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği, adli yardımın kapsamını, “avukatlık ücretlerini ve diğer yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanlara bu kanunda yazılı avukatlık hizmetlerinin sağlanması”, şeklinde belirtmektedir. Adli yardım hizmeti, baro merkezlerinde, baro yönetim kurullarınca avukatlar arasından oluşturulan adli yardım bürosu tarafından yürütülmektedir. Baro yönetim kurulu, ayrıca baro merkezi dışında avukat sayısı beşten çok olan her yargı çevresinde de bir avukatı adli yardım bürosu temsilcisi

olarak görevlendirebilmektedir. Büro ve temsilciler, baro yönetim kurulunun gözetimi altında çalışmaktadırlar.

Adli yardımın amacı, bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engelleri aşmak ve hak arama özgürlüğünün kullanımında eşitliği sağlamak üzere, avukatlık ücretini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanların avukatlık hizmetlerinden yararlandırılmasıdır.

Adli yardım istemi, hizmetin görüleceği yer adli yardım bürosuna ve temsilciliklerine yapılır. Başvurularda, adli yardım başvuru formu doldurulur ve adli yardım esas defterine kaydedilir.

Adli yardım bürosu ve temsilcilikleri, istem sahibinden gerekli bilgi ve belgeleri ister, istemin haklılığı konusunda uygun bulacağı araştırmayı yapar, gerektiğinde karar verir. Bu araştırmada, kamu ve özel kurum ve kuruluşları, adli yardım bürosuna ve temsilciliklerine yardımcı olurlar.

Adli yardım isteminin reddi halinde istemde bulunan, tebliğden itibaren on gün içinde yazılı veya sözlü olarak baro başkanına başvurabilir. Baro başkanı yedi

gün içinde karar verir, bu karar kesindir. Süresinde karar verilmediği takdirde talep reddedilmiş sayılır.

Adli yardım isteminin kabulü halinde, durum bir tutanakla tespit edilir.

Giderleri karşılayamayacak durumdaki şiddet mağduru kadınların, adli yardım kapsamında sağlanan avukatlık hizmetinin yanı sıra, yargılama giderleri konusunda da, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nun adli müzaherete (desteğe) ilişkin hükümlerinden ya da Baro Yönetim Kurulu kararı olmak koşulu ile adli yardım fonundan yararlanmaları sağlanır.

Adli yardım isteminin kabulü üzerine bir veya birkaç avukat baro tarafından görevlendirilebilmektedir. Avukatın görevlendirildiğine ilişkin yazının bir örneğinin şiddet mağduru kadına verilmesinin ardından, kadın, gerekli bilgi, belge ve vekâletname ile birlikte görevlendirilen avukata başvurabilir.

Görevlendirilen avukat, 19 Mart 1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükümlerine göre işi sonuna kadar takip etmekle yükümlüdür.

2.5.2 Şiddet Mağdurlarına Sunulan Hukuksal Danışma ve Yönlendirme Hizmetleri

Kadınların mevcut haklarının tanıtılması, korunması, uygulanması ve geliştirilmesi, hukuksal alanda cinsiyet ayrımcılığına yol açan düzenleme ve uygulamaların ortadan kaldırılması konularında çalışmak üzere, aynı baroya bağlı avukatların bir araya gelmesiyle, barolar bünyesinde kadın hakları kurulları kurulmaktadır.

Bazı illerin baroları, şiddete maruz kalan veya risk altında olan kadınlara doğrudan hukuksal danışmanlık hizmeti sunmak ve rehberlik yapmak amacıyla 'kadın danışma merkezleri' açmışlardır. Buralarda, sürekli ve gönüllü çalışan avukatlar aracılığı ile kadınlar hukuksal konularda bilgilendirilmekte ve yönlendirilmektedir.

2.6 Belediyeler

Türkiye'de SHÇEK'e bağlı olanlar dışında ilk sığınmaevi 1990 yılında Bakırköy Belediyesi tarafından hizmete açılmıştır. Bu tarihten itibaren belediyeler kendileri ya da diğer kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde şiddet mağduru kadınlara yönelik rehberlik ve barınma hizmetleri sunmaktadırlar. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi

Kanunu'nun Büyükşehir Belediyesinin Görev, Yetki ve Sorumluluklarına ilişkin 7. maddesinde "sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak" hükmü bulunmaktadır.

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 14.maddesi, "büyükşehir belediyeleri ve nüfusu 50.000'i geçen belediyeler kadınlar ve çocuklar için korumaevleri açar," hükmünü taşımaktadır.

Belediyeler, koruma evleri ve kadın danışma merkezleri ile ilgili olarak verdikleri hizmetler çerçevesinde, illerde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, sosyal hizmetler il müdürlüğü, devlet hastaneleri, sağlık ocakları, emniyet müdürlüğü ve adli makamlarla işbirliği yapmaktadırlar. Şiddete maruz kalan kadınlar belediyelerin kadın konukevlerine ve kadın danışma merkezlerine, karakollar,

diğer danışma merkezleri, SHÇEK il müdürlükleri, savcılık, muhtarlıklar ve sivil toplum kuruluşları aracılığı ile ulaşabilirler. Aile içi şiddete maruz kalmış, ekonomik yetersizlikler, terk edilme, istenmeyen gebelik, aile içi geçimsizlik, cinsel taciz, aile baskısı, töre baskısı ve zorla evlendirme ile boşanma nedeniyle evsiz kalma gibi şiddet olguları sebebiyle yerel yönetimlere başvuran kadın, belediyenin bu alandaki hizmetlerinden yararlanabilmektedir. 15 Eylül 2008 tarihi itibarıyla ülkemizde 17 belediyenin (doğrudan kendisinin ya da sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde kurduğu) sığınmaevi bulunmaktadır.

2.7 Sivil Toplum Kuruluşları (Kadın Kuruluşları)

Kadın kuruluşları, özellikle 1980'lerden sonra kadına yönelik şiddetin gündeme gelmesinde ve bu sorunla mücadelede yol kat edilmesinde son derece önemli bir rol üstlenmişlerdir.

Bugün pek çok kadın kuruluşu, kadına yönelik şiddetle mücadele sürecinde özellikle kadın danışma merkezleri aracılığı ile şiddete maruz kalan kadınlara ulaşmaktadır. 15 Eylül 2008 tarihi

itibarıyla 64* kadın danışma merkezi bulunmaktadır. Bunlar, kadın kuruluşları, belediyeler ya da STK-belediye işbirliği protokolleri ile kurulmuştur.

Kadın kuruluşları danışma merkezleri, merkeze başvuran kadının yaşadığı şiddetle mücadele ederken ihtiyaç duyabileceği sığınma, hukuki, psikolojik danışmanlık ile iş ve sağlık konularında desteği dayanışma anlayışıyla sağlar. Kadın kuruluşları, şiddete maruz

kalankadınların sığınma gereksinimlerine yönelik sığınmaevi kurmaktadır. Ülkemizdeki kadın kuruluşlarınca açılan ilk sığınmaevi Kadın Dayanışma Vakfı tarafından 1993 yılında Altındağ Belediyesi ile işbirliği halinde açılmıştır. Kadın kuruluşlarınca açılan bu ilk sığınmaevi ve daha sonra birçok sığınmaevi maddi yetersizlikler nedeniyle kapatılmak zorunda kalmıştır. 15 Eylül 2008 tarihi itibarıyla kadın kuruluşlarınca idare edilen 3 sığınmaevi bulunmaktadır.

* Danışma Merkezlerinin listesi, KSGM ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından polis memurlarına yönelik yürütülen eğitim çalışmasında kullanılan "Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi- 3: Eğitici Eğitimi Kitabı"ndan alınmış ve güncellenerek kullanılmıştır.

Sonuç

Kadına karşı uygulanan aile içi şiddet, dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorundur. Aile içi şiddet, yaşandığı her yerde kadınları ve çocuklarını incitmekte, onurlarını kırmakta, yaralamakta ve canlarına kast etmektedir. Bu sorun kadınların temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarını engellemekte ve toplumsal kaynaklardan yararlanmalarını sınırlandırmaktadır. Ayrıca, kadına yönelik şiddet, genel olarak toplumsal ve ekonomik gelişme üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik olarak gerek müdahale hizmetleri gerekse önleyici hizmetler sunan tüm kurum ve kuruluşların bu sorun ile ilgili ortak bir anlayışlarının olması son derece önemli bir husustur. Aile içi şiddetin tanımı, kapsamı, bu sorunun nedenleri, mağdurlar üzerindeki etkisi, toplumda yarattığı sonuçları gibi konularda tüm kurum ve kuruluşlarca kabul edilen ortak bir yaklaşımın belirlenmesi gerekir. Bu ortak anlayış geliştirilirken kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı doğasının göz ardı edilmemesi gerekir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi için şiddete maruz kadınlara yönelik yaygın

bir hizmet ağının olması son derece önemlidir. Bu ağın etkin biçimde işleyebilmesi için kadınların bu hizmetlere 7 gün 24 saat ulaşabilmelerinin sağlanması gereklidir. Şiddete maruz kalan kadınların bu hizmetlere ulaşabilmelerindeki bir diğer önemli nokta ise, bu hizmetlerin gerek kadınlar gerekse tüm kamuoyu tarafından biliniyor olmasıdır. Bu nedenle, hizmetlerin geliştirilmesine paralel olarak bunların duyurulması için de çaba harcanması çok önemlidir.

Aile içi şiddet mağdurlarına sunulan hizmetlerin etkili olabilmesi için ilgili bütün kurum ve kuruluşların işbirliği ve eşgüdüm içerisinde çalışmaları gerekmektedir. Aile içi şiddetin çok katmanlı bir sorun olması nedeniyle bu sorunun çözümü için verilecek hizmetlerin de aynı şekilde çok yönlü olması gerekir. Farklı kurum ve kuruluşların deneyim, birikim ve yetkilerinin birlikte harekete geçirilmesi en doğru yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede, hem kamu kurum ve kuruluşlarının arasındaki hem de kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinin önemli katkısı olacaktır.

Sözlük

Önleyici hizmetler: Toplumda kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasını önlemeyi hedeflemekte ve bu sorunun meydana gelmesine yol açan nedenlerin saptanmasını ve çözüm yollarının üretilmesini kapsamaktadır.

Müdahale hizmetleri: Aile içinde şiddete maruz kalan kadınlara yönelik koruyucu ve tedavi edici hizmetleri kapsamaktadır.

Sığınmaevi: Şiddete uğramış veya risk altında olan kadınlara varsa çocukları ile beraber şiddetten arınmış ve insan onuruna yakışır koşullarda geçici olarak barınma hizmeti veren kuruluşlardır.

Adli Yardım: Avukatlık ücretlerini ve diğer yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanlara, Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği'nde belirtilen çerçevede ücretsiz avukatlık hizmetlerinin sağlanmasıdır.

Kaynakça

1. Adalet Bakanlığı Ceza İşler Genel Müdürlüğü'nün Ailenin Korunmasına Dair Kanununun Uygulanması Hakkında Genelgesi, (2006). Sayı: B.03.0.CİG.0.00.00.05/010.06.02/ 34, 01/01/2006.
2. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, Ankara, (Erişim tarihi: Ekim 2007, www.aile.gov.tr).
3. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (1997). *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet*, (Erişim tarihi: Ekim 2007, www.aile.gov.tr).
4. Altınay, A.G, Arat, Y, (2007) *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, ISBN: 978-975-01103-2-0 Punto Baskı Çözümleri, İstanbul.
5. American Academy of Family Physician-Policy and Advocacy, (t.y.). (Erişim tarihi: Kasım 2007, <http://www.aafp.org>)
6. Austin, J., Dankwort, J., (1998). *A Review of Standards for Batterer Intervention Programs*, (Erişim tarihi: Kasım 2007, www.vawnet.org).
7. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, (1993). Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu.
8. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, (1993) 44/104 sayılı CEDAW Komitesinin 19 Sayılı Tavsiye Kararı.
9. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, (1998). 52/86 sayılı Crime Prevention and Criminal Justice Measures to Eliminate Violence Against Women Kararı.

10. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, (2003). 58/147 sayılı Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetin Ortadan Kaldırılması Tavsiye Kararı.
11. CEDAW, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol, (2001). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
12. Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik, (2005). *T.C. Resmi Gazete*, 25832 1.6.2005.
13. Council of Europe, (2006). *Combating Violence Against Women: Stocktaking Study On The Measures And Actions Taken in Council of Europe Member States*.
14. Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirlere İlişkin Genelge 2006/17, No. 26218, Resmi Gazete, 4 /7/2006.
15. Domestic Violence Interagency Guidelines: Working With The Legal System In Responding to Domestic Violence. (t.y.). (Erişim tarihi: Ekim 2007, <http://www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/vaw/dvguidelines.nsf/pages/index>).
16. Envall, E., Eriksson, A., (2006). *Costs of Violence against Women*. (Erişim Tarihi: Eylül 2007, http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/9712D14F-29E7-474D-B139-1CB8780CF59D/6694/200613134_Summary.pdf)
17. European Women Lobby, (2001). *Towards a Common European Framework to Monitor Progress in Combating Violence Against Women*, (Erişim Tarihi: Ekim 2007, www.womenlobby.org/)
18. Gilson S. F., DePoy E., Cramer E.P., (2003). *Violence Against Women With Disabilities, Office of Women's Health U.S. Department of Health and Human Services*,(Erişim tarihi: Kasım 2007, <http://www.people.vcu.edu/~ecramer/> - 19).
19. Hall, M., (2005). *Oregon Violence Against Women Prevention Plan, Oregon Department of Human Services* (Erşim Tarihi: Kasım 2007, <http://egov.oregon.gov/DHS/ph/ipv/>)
20. Heilig, S., Rodriguez, M., Martin, S., Louie, D., (t.y.), *Domestic Violence:A Practical Approach for Clinicians, San Francisco Medical Society*, (Erişim Tarih: Ekim 2007, www.virtualrespiratorycentre.com/diseases)
21. Işık, N., (ed.), (2007). *Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi- 3: Eğitici Eğitimi Kitabı*, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Avrupa Komisyonu, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu.
22. Işık, N., Kara, N. (ed.), (2003). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Alanında Belediye-Kadın Kuruluşu İşbirliği: Deneyimler, Sorunlar, Çözümler Atölyesi*, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı Yayını.

23. İlkay, K., Ülker, G. (Ed.), (2007) *Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Deneyimler Öncelikler İşbirlikleri Atölyesi*. Ankara Kadın Dayanışma Vakfı Yayını.
24. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi, Sosyal ve Kriminolojik Araştırmalar Çalışma Grubu, (2003) *Kadına Yönelik Şiddet Konulu Araştırma Raporu*.
25. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (1994) *Medya, Şiddet ve Kadın: 1993 Yılında Türk Basınında Kadınlara Yönelik Şiddetin Yer Alış Biçimi*, Ankara.
26. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (1995) *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*, Ankara.
27. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi kapsamında hazırlana Avusturya ve Danimarka Çalışma Ziyareti Raporları, (2007). Ankara.
28. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007–2010, (2007). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayını, ISBN 978-975-19-4199-2, Ankara.
29. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi kapsamında gerçekleştirilen “Aile İçi Şiddet Gören ya da Risk Altında Olan Kadınlara Hizmet Sunan Kurumlar Arası İşbirliği ve Eşgüdüm Toplantı Raporları, (2008). Ankara.
30. Kadın Dayanışma Vakfı, (1995). *Kadına Yönelik Şiddet Çalışması*, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı Yayını.
31. A, (2001). *Building Agents and Communities to End Violence against Women and Girls*, (Erişim tarihi: Kasım 2007, www.swayam.info)
32. Koç E, Kaya A, (2006). *Kadının El Kitabı Yasalardaki Haklarımız*, İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını.
33. Logar R, Rösemann U, Rösslhumer M, Zachar A, (2006). *Bridging Gaps – Models of Coordination Between Women’s NGO’s and State Authorities*.
34. Price, J.L., Soo-Jin Lee, S., Quiroga, S.S., (2000) *Violence Against Women and Girls in San Francisco: Meeting the Needs of Survivors*, (Erişim tarihi: Kasım 2007, http://www.sfgov.org/site/dosw_page.asp?id=19977).
35. Sağlık Bakanlığı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, 25867, 6.7.2005.
36. Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği, (2000). T.C. Resmi Gazete, 24046, 11.5.2000.
37. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği, (2007), Sayı: 26666, 7.10.2007.

38. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün İl ve İlçe Sosyal Hizmet Müdürlüklerinin Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları hakkında Yönergesi.
39. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği, (1998). Sayı:234000, 12.7.1998.
40. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün , (2001), Sayı: 2001/4, 12.07.2001.
41. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün 183 Alo Kadın Çocuk Sosyal Hizmet Hattı Genelgesi, Sayı: 2002/17, 28.6.2002.
42. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün 183 Alo Hattı Genelgesi, Sayı: 524, 23.7.2003.
43. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği, (2000), Sayı: 24106, 11.7.2000.
44. Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği, (2004), Sayı:25418, 30.3.2004.
45. Türkiye Büyük Millet Meclisi Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Araştırma Komisyonu Raporu, (2006.). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
46. Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26/09/2004, Yayımlandığı R.Gazete; Tarih: 12/10/2004 Sayısı:25611.
47. UNFPA, (2001). *A Practical Approach to Gender-Based Violence: A Programme Guide for Health Care Providers and Managers*.
48. United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, (2000). "E/CN.4/2000/68/Add.5" Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, its Causes and Consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, Submitted in Accordance with Commission on Human Rights Resolution 1997/44. Addendum: Economic and Social Policy and its Impact on Violence Against Women. (Erişim Tarihi: Ekim 2007,
49. UNICEF (2000). "Domestic Violence Against Women". *Innocenti Digest*. No.6.
50. World Health Organization, (2005) Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women.
51. WAVWE, (t.y.), Prevention of Domestic Violence Against Women: European Survey, Good Practice Models WAVE Training Programme, (Erişim Tarihi: Ekim 2007, www.wave-net.org)
52. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, (1998). *T.C. Resmi Gazete*, 23233 17/1/1998.
53. 5636 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, (2007). *T.C. Resmi Gazete*, 26512, 04/05/2007.

54. Başbakanlık (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü)'tan Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi: 01/03/2008 Resmi Gazete Sayısı: 26803
55. 5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu. (2004). *T.C. Resmi Gazete*, 25673, 4.12.2004.
56. 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yetkileri Hakkında Kanun, (2004). *T.C. Resmi Gazete*, 26.09.2004.
57. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, (2003). *T.C. Resmi Gazete*, 9.1.2003.
58. 2659 Sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu, (1982). *T.C. Resmi Gazete*, 17670, 14/04/1982.
59. 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun, (1961). *T.C. Resmi Gazete*, 10705, 05/01/1961.
60. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, (1983). *T.C. Resmi Gazete*, 18059, 24.5.1983.
61. 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu, (1969), *T.C. Resmi Gazete*, 13168, 19/03/1969.
62. 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, (1927), *T.C. Resmi Gazete*, 622, 623, 624, 18/06/1927.
63. 5236 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, (2004), *T.C. Resmi Gazete*, 25606, 26.09.2004.
64. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, (2004), *T.C. Resmi Gazete*, 25531, 23/07/2004.
65. 5393 Sayılı Belediye Kanunu, (2005), *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 13.7.2005.
66. 2007/6 Sayılı İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Töre Ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu Konulu Genelgesi, (2007). 11.01.2007.

Tasarım : Necdet Kara
Uygulama : Senem Lefkeli
www.argosreklam.com
Baskı : Dumat Ofset
www.dumat.com.tr